“Oare poate conştiinţa apartenenţei la uniunea popoarelor din Europa să devină mai puternică decât conştiinţa apartenenţei la un popor dat? Oare este posibil ca acel caracter european să devină la fel de real cum este caracterul francezilor, nemţilor, italienilor şi al altor popoare europene? Şi nu se va transforma, oare, integrarea popoarelor europene într-o dezintegrare dintre cele mai proaste, cum se poate vedea în fosta Uniune Sovietică?”.

Aleksandr Zinoviev

credinţă
iubire
speranţă

PUNCTE CARDINALE

ANUL XII
Nr. 11/143
Noiembrie 2002
16 pag. - 10000 lei

PERIODIC INDEPENDENT DE ORIENTARE NATIONAL-CRESTINA

Circulaţie în afara României: AUSTRIA, GERMANIA, FRANŢA, ELVEŢIA, DANEMARCA, SUEDIA, SPANIA, CANADA, STATELE UNITE, AUSTRALIA

IDENTITATEA NAŢIONALĂ

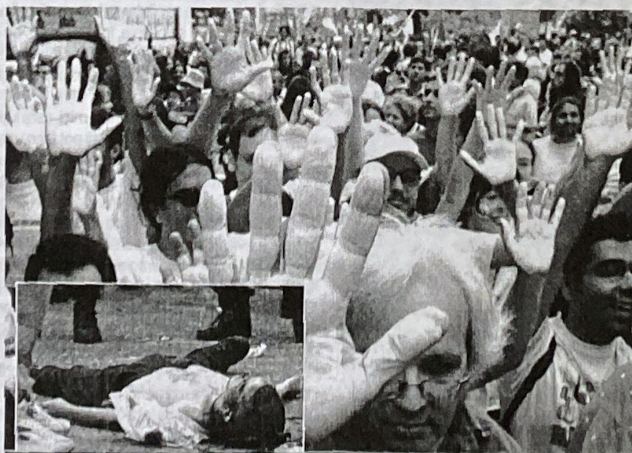
între etern şi conjunctural

Totul se judecă din perspectiva eternităţii *naţiunii*. Ceea ce contează cu adevărat este supravieţuirea ei creatoare. Lumea în care trăim tinde, din păcate, să îmbrace uniforma occidentalizării de tip american. Mediul ambiant suferă modificări radicale, făcând de nerecunoscut natura în care trăiam până acum. Misterul unicităţii persoanei umane (imagine a Chipului divin) este pus sub semnul întrebării prin clonare, prin manipulare genetică.

Provocarea extrem de serioasă pe care ne-o lansează secolul XXI cere un răspuns rapid şi vital. El trebuie dat în termenii foarte concreţi ai *supravieţuirii etnice*. Poţi fi deposedat de propria ta cultură etnică în mod violent, prin şocuri istorice intervenite *manu militari* (invazii, cucerirea ta de către forţe străine de ocupaţie), sau, insidios, prin acceptarea tacită de către tine a unor forme de organizare a vieţii şi a unor norme simbolice şi culturale care, chiar dacă nu contrazic total specificitatea ta etno-culturală, îţi sunt în esenţă străine, nu le resimţi ca făcând parte din fiinţa ta profundă, din modul tău de a fi în lume. Rezultatul se va vedea imediat: începi să priveşti cu indiferenţă, sau cu tot mai puţină înţelegere, propria ta etno-cultură; începi, comparând-o cu imaginarul pe care l-ai importat de la forţa colonizatoare, să o devalorizezi, să o refulezi şi, finalmente, să o laşi pradă unei uitări iresponsabile.

Or, a uita de tine însuţi ca grup etnic, a te auto-descalifica prin părăsirea competiţiei istorice cu alte popoare, înseamnă a-ţi semna irevocabil sentinţa la moarte. Este o formă de abandon istoric dictată de un fel de patologie colectivă: un popor refuză să mai trăiască prin sine însuşi, refuză să se mai conceapă ca grup etno-cultural distinct de altele, acceptând cu lejeritate şi pasivitate propria disoluţie şi transformarea în orice altceva decât el însuşi. Am putea numi acest fenomen *etno-masochism*. De aceea, nu trebuie să încetăm să recurgem la miturile fondatoare ale naţiunii, la memoria comunităţii noastre etnice, la acea moştenire culturală care ne premerge şi care ne transcende, în pofida oricăror cataclisme ale istoriei.

Problema supravieţuirii naţionale se pune astăzi nu atât în termeni politico-militari, cât, mai ales, sub aspect *etnologic*. Ceea ce îngrijorează astăzi este *dispariţia lentă a etno-diversităţii*. La scară planetară, are loc un proces de omogenizare progresivă a popoarelor şi culturilor, de contopire a lor într-o masă biologică indistinctă, însumând miliarde de "consumatori" standardizaţi.

Marea demonstraţie antiglobalistă de la Genoa
şi una dintre primele victime ale jandarmilor “Noii Ordini Mondiale”

Capitalismul transnaţional are nevoie de o piaţă globală şi de agenţi de întreţinere a ei. Diversitatea de cutume şi spirite etno-naţionale, statele care încă îşi mai orientează politica în funcţie de aceste repere*, pot constitui o frână în calea expansiunii sale. Popoarele sunt practic somate, ca şi în vechiul comunism marxist, să se alinieze direcţiilor imprimate de Sistem, să asigure fără sincope buna lui funcţionare, să se ofere ca materie primă mecanismelor bazate pe logica strictă a profitului economic, pe dictatura tehnologicului, pe sub-cultura furnizată de canale mediatice ce emit în toată lumea delirul de tip publicitar.

În dezbaterile doctrinare ale Dreptei se vorbeşte tot mai accentuat de necesitatea *abordării conservatoare* a lumii şi politicii. Ea ne învaţă că, în pofida oricăror mutaţii politice de proporţii, a unei *discontinuităţi de forme instituţionale* şi de mode trecătoare, există o *continuitate a conţinutului* etno-naţional. Pornind de la această premisă, orice conservator militează pentru punerea în acord a oricărei noi formule, intervenite prin schimbări politice “epocale”, cu conţinutul etno-naţional particular, care constituie adevărata realitate a vieţii istorice.

Schimbările majore care vor interveni o dată cu integrarea noastră în structurile euro-atlantice trebuie, de aceea, gândite din această perspectivă conservativă. Ele nu trebuie refuzate *a priori*, dar trebuie remodelate curajos în favoarea naţiunii. Din perspectiva eternităţii ei, unde totul se măsoară în secole, NATO şi Europa Unită reprezintă chestiuni de conjunctură. Alianţa Nord Atlantică şi Uniunea Europeană, privite îndeobşte de naţionalişti ca nişte locomotive ale globalizării, nu sunt nici entităţi demonice, nici megamaşini infernale. Dar, desigur, nici raţiunea noastră de a fi în lume. Aderarea noastră la ele înseamnă, în definitiv, a specula o conjunctură istorică favorabilă necesităţilor noastre de apărare şi de supravieţuire. Atât. În lumina *interesului naţional*, aceste organisme se justifică numai din *raţiuni strategice* de *oportunitate*.

Bogdan George RĂDULESCU

---

*Statele care se opun integrării în "noua ordine mondială" devin, în optica jandarmului mondial, ceea ce gânditorul american Noam Chomsky numea *Rogue States*. Termenul *rogue* din anglo-americană poate fi tradus printr-o paletă de adjective din categoria lui *horribile dictu* şi care denotă intenţia vădită de a criminaliza un subiect: "ticălos", "netrebnic", "trântor", "mişel", "îndărătnic", "nemernic", "tâlhar", "şmecher".

STAFIA TERORISMULUI

Parafrazându-l pe Marx din *Manifestul Partidului Comunist*, nu greşim spunând că în vremea noastră "o stafie bântuie prin lume – stafia terorismului. Toate puterile Statelor Unite şi ale bătrânei Europe s-au unit într-o sfântă hăituială împotriva acestei stafii".

Ultimul act terorist de mare amploare – ocuparea teatrului Dubrovka de la Moscova şi luarea a peste şapte sute de ostateci de către un comando cecen – a impresionat puternic opinia publică de pretutindeni şi a determinat din partea conducătorilor politici ai Rusiei reacţiuni pe măsura gravităţii faptului. Preşedintele Putin s-a alăturat de data aceasta, fără rezerve, "Cruciadei antiteroriste" iniţiate de preşedintele Bush, declarând: "Terorismul internaţional devine din ce în ce mai prezent, mai crud, atât în această zonă, cât şi în întreaga lume, folosind mijloace comparabile cu cele de distrugere în masă. În cazul în care cineva încearcă să folosească asemenea mijloace împotriva ţării noastre, Rusia va răspunde prin măsuri adecvate împotriva teroriştilor şi a susţinătorilor lor ideologici, oriunde s-ar afla ei".

Modul de abordare a problemei terorismului de către conducătorii politici ai ţărilor afectate de acest flagel este dezolant de simplist, el reducându-se la aplicarea principiului din fizică: "acţiune şi reacţiune". Cum însă atât autorii, cât şi victimele actelor teroriste sunt fiinţe umane, atitudinea faţă de aceste acte nu ar trebui să se limiteze la reacţiunea politică. Fără o prealabilă analiză şi investigaţii cu caracter antropologic, psihologic, sociologic şi, nu în ultimul rând, istoric, reacţiunea politică la actul terorist poate să fie nu numai greşită, dar chiar să conducă la o exacerbare, adeseori scăpată de sub control, a acţiunilor teroriste (cazul conflictului iudeo-palestinian fiind elocvent în acest sens).

Actul terorist are întotdeauna o încărcătură gravă, tragică, atât pentru făptuitori, cât şi pentru cei împotriva cărora este îndreptat. De cele mai multe ori, însă, această ambivalenţă este nesocotită de cei care formulează judecăţi de valoare despre acţiunile teroriste. În mod obişnuit, "partea vătămată" este cea care prezintă faptele, ea având la dispoziţie masa mijloacelor de formare şi orientare a opiniei publice. Astăzi, în componenţa tuturor guvernelor, indiferent de culoarea lor politică, funcţionează ministere ale propagandei, chiar dacă uneori, dintr-o falsă pudoare politică, li se dă denumirea de "ministere ale informaţiilor".

"Cuvântul *propagandă* – ne lămureşte Vladimir Volkoff în remarcabilul său *Tratat de dezinformare* – apare pentru prima oară în 1689. Provine din expresia latină *congregatio de propaganda fide*, «congregaţia de propagare a credinţei». Termenul presupune, evident, transmiterea unei informaţii către un public, informaţie care trebuie să fie salutară pentru acesta şi care nu e percepută de informator ca mincinoasă, ci, dimpotrivă, ca expresie a singurului adevăr existent. Totuşi, sensul termenului s-a alterat rapid. Începând din 1972, este definit ca «acţiune exercitată asupra opiniei pentru a o determina să aibă anumite idei politice şi sociale, a dori şi a susţine o politică, un guvern, un reprezentant»".

Atitudinea faţă de actele de terorism nu trebuie să fie influenţată de propaganda autorităţilor împotriva cărora au acţionat teroriştii. Într-o lume în care domneşte respectul faţă de valorile autentice, actele teroriste ar trebui să facă obiectul unor analize complexe, care, în final, vor conduce la obţinerea răspunsurilor la următoarele trei întrebări fundamentale: *Cine?, De ce?* şi *Cum?* Aşadar, în primul rând, opinia publică trebuie să afle, fără politizarea şi "poluarea" adevărului, cine sunt autorii actului terorist, identificarea lor făcându-se cât mai amănunţit, prin precizarea sexului, vârstei, naţionalităţii, religiei, originii sociale, nivelului cultural, stării civile, temperamentului şi caracterului. O importanţă deosebită în întocmirea "actelor de identitate" ale aparenenţilor la organizaţii teroriste o are stabilirea legăturilor pe care aceştia le au cu comunitatea din care provin. În unele cazuri, astfel de legături sunt inexistente, obiectivul urmărit prin actul terorist fiind tocmai desfiinţarea propriei comunităţi prin distrugerea ordinii sociale existente. Cele mai multe organizaţii teroriste îşi au însă rădăcinile în comunitatea din care fac parte, membrii lor participând cu intensitate la problemele, frământările şi aspiraţiile comunităţii-mamă. O participare care oferă răspunsul la întrebarea: *De ce?*.

RECRUT RUS ÎN CECENIA

Originile terorismului de tip demolator se găsesc în ideologiile secolului al XIX-lea, care propovăduiau diferite forme de anarhism, în speranţa că, din haosul creat prin distrugerea instituţiilor existente, se va naşte o societate mai bună, în care omul se va bucura de libertate absolută. Teoriile lui W. Godwin în Anglia, P. J. Proudhon în Franţa şi M. Stirner în Germania încearcă să expună conţinutul acestui vis utopic. Dar cei care au depăşit stadiul romantic al anarhismului, insistând să se treacă la acţiuni cu caracter terorist, au fost anarho-comuniştii ruşi, M. A. Bakunin şi P. Kropotkin. (În decembrie 1920, evreul comunist Max Goldstein, adept al acestei filozofii politice, a detonat în Senatul României o bombă; bilanţul a fost tragic: P.S. Radu, episcop unit de Oradea, Dimitrie Greceanu, ministrul de Justiţie, şi senatorul Spirescu şi-au pierdut viaţa în acest atentat criminal).

O recrudescenţă a terorismului cu motivaţie ideologică a avut loc după cel de-al doilea război mondial. Ideile din care s-a inspirat această nouă generaţie de terorişti le-au fost oferite de "Institutul pentru Cercetări Sociale", mai cunoscut sub denumirea de "Şcoala de la Frankfurt". Întemeiată în 1923 de Carl Grünberg, "Şcoala" a numărat printre protagoniştii ei nume cu rezonanţă în gândirea contemporană ca Max Horkheimer, Georg Lukács, Teodor Adorno şi Herbert Marcuse, toţi evrei de orientare marxistă, care în 1933 au emigrat în Statele Unite. În 1950, au revenit în Germania răvăşită de război, cu scopul mărturisit de a revigora marxismul printr-o nouă "sensibilitate revoluţionară" care să ia locul învechitei "luptă de clasă". Pe acest suport ideologic, sub semnul sloganului "limbajul nostru este acţiunea", au apărut cele două principale grupări teroriste: în Germania, "Fracţiunea Armatei Roşii", având în frunte grupul "Bader-Meinhof", iar în Italia, "Brigăzile Roşii". Completându-şi arsenalul ideologic cu preceptele lui Che Guevara despre gherila urbană şi cu "catehismul revoluţionar" al lui Mao, cele două grupări au săvârşit nenumărate crime odioase, acoperindu-se de oprobriul justificat al opiniei publice din întreaga lume. Conştienţi de eşecul lor moral, principalii membri ai grupului "Bader-Meinhof" s-au sinucis în închisoarea de la Stuttgart, unde executau sentinţe de condamnare pe viaţă pentru crimele săvârşite.

Cu totul altfel se petrec lucrurile cu organizaţiile teroriste care au rădăcini în comunităţile din care fac parte, aşa cum sunt, de pildă în Irlanda de Nord, IRA (Armata Republicană Irlandeză), motivată atât etnic, cât şi religios, în Spania, ETA (Ţara bascilor şi libertate), motivată etnic, în Palestina, PLO (Organizaţia pentru eliberarea Palestinei), cu multiplele ei ramificaţii teroriste, motivate atât etnic, cât şi religios. În acelaşi context se înscrie, la polul opus, organizaţia *Irgun Zwai Leumi* (Organizaţia Militară Naţională) a evreilor din Palestina, care a luptat atât împotriva britanicilor care deţineau mandatul asupra provinciei, cât şi împotriva arabilor, care prin prezenţa lor majoritară împiedicau înfiinţarea Statului Israel. Şi tot din aceeaşi categorie fac parte organizaţiile şi acţiunile teroriste cecene.

Existenţa cecenilor este menţionată în arhivele ruseşti la 1708, dar ei trăiesc în Caucazul de nord de când lumea. La sfârşitul secolului al XVII-lea, se convertesc la Islamul sunnit, devenind musulmani exemplari. La sfârşitul secolului al XVIII-lea, după lupte grele, sunt cotropiţi de ruşi, dar nu uită că Allah i-a sortit să fie un popor liber. La sfârşitul veacului următor, conduşi de imamul Şamil, se revoltă împotriva stăpânirii ruseşti. După douăzeci de ani de lupte, sunt învinşi şi se supun din nou stăpânirii ruseşti, în aşteptarea unui moment favorabil pentru a se ridica din nou. Invazia Germaniei în Rusia bolşevică a avut darul să le trezească speranţa eliberării, de data aceasta de sub stăpânirea comunistă. Stalin însă nu i-a iertat. În anul 1943, cecenii au fost strămutaţi forţat în Siberia. Se vor reîntoarce la locurile de baştină, după moartea lui Stalin, abia în 1957.

"În toamna lui 1991 – scrie Aleksandr Soljeniţîn în cartea sa *Rusia sub avalanşă*, publicată la Moscova, în 1998 – liderii ceceni şi şefii de grupări armate n-au pierdut prilejul de a profita de pe urma dezagregării statului sovietic. Dudaev a pus mâna pe putere şi a proclamat independenţa la care cecenii au aspirat întotdeauna cu înfrigurare (...) I-am cunoscut pe ceceni în anii '50, în timpul deportării din Kazahstan. Acolo am înţeles bine şi firea lor dârză, aprinsă, faptul că nu suportă nici o constrângere şi că sunt combatanţi iscusiţi şi inventivi. Chiar din primele zile ale conflictului cecen (1991) a fost limpede că pentru Rusia, dezorganizată, destabilizată, confruntată cu tot felul de curente politice, sociale şi naţionale, ciocnirea militară cu Cecenia va genera dificultăţi uriaşe, ba mai mult: consideram că este cu totul lipsit de perspectivă planul politic de a pacifica Cecenia".

Încercarea Rusiei de a pune capăt conflictului cu Cecenia, trimiţându-l pe generalul Lebed să conducă operaţiile, a eşuat. Acesta, spirit realist, şi-a dat seama că cecenii nu pot fi "pacificaţi" pe calea armelor. În consecinţă, "şi-a asumat – scrie în continuare Soljeniţîn – decizia de a semna capitularea într-un război pe care nu l-a declanşat şi nu el l-a pierdut". Un război purtat cu sălbăticie, în care ruşii s-au luptat mai mult cu populaţia civilă, pe care au masacrat-o fără milă. "Lista acţiunilor criminale – continuă laureatul Premiului Nobel pentru literatură – provocate de autorităţile ruseşti în acest război este de necuprins (şi toate au ca preţ victime nevinovate)".

În conflictele lor cu popoarele mici, care luptă pentru libertate şi demnitate, supraputerile au o optică cel puţin ciudată. Ruşii pot face una cu pământul capitala Ceceniei, Grozníi, dar dacă cecenii întreprind o acţiune asupra Moscovei, capitala Rusiei, aşa cum s-a întâmplat cu ocuparea teatrului Dubrovka, acţiunea lor este înfierată ca "act terorist". Victima, "Marea Rusie", cu care s-a asociat aproape în întregime *mass media* din Occident, a descris, cu lux de amănunte, "cum" (cea de a treia întrebare menită să elucideze un act terorist) s-a petrecut tragedia, evitând însă răspunsurile la celelalte două întrebări: *cine?* şi mai ales *de ce?*.

În cartea sa *Pandaemonium*, cu subtitlul "Etnicitatea în politica internaţională", publicată în 1993, deci în plin conflict ruso-cecen, autorul, senatorul american Daniel Patrick Moynihan, fost profesor la Harvard, îi reproşează preşedintelui Wilson faptul că "dreptul la autodeterminare", statuat de acesta, ar sta la baza revendicărilor comunităţilor naţionale şi ar fi cauza conflictelor etnice sângeroase. Desigur că Wilson nu şi-a dat seama de răul pe care l-a provocat, încearcă ei să-l scuze politicianul american, şi ar fi fost surprins dacă i s-ar fi înfăţişat un grup de azeri (sau ceceni – n.n.) din Caucaz, despre a căror existenţă nu ştia nimic, pentru a discuta cu el despre drepturile lor. Un mod straniu de a privi realităţile timpului nostru. Să fie oare teama că din mozaicul de "indivizi", de diferite naţionalităţi, din care este alcătuită astăzi America, într-o bună zi s-ar putea constitui comunităţi cu conştiinţa etnicităţii lor, care ar acţiona ca atare?

Gabriel CONSTANTINESCU

AMĂGIRI & DEZAMĂGIRI

(urmare din numărul trecut)

Marginalii la relațiile politice româno-americane (V)

Temperatura în relațiile politice dintre țara noastră, pe de o parte, și Statele Unite și Anglia, pe de altă parte (cele două democrații occidentale mergând în tandem, în cel de-al doilea război mondial, așa cum de altfel merg și în zilele noastre), a crescut dramatic, atingând punctul de fierbere o dată cu intrarea României în război alături de Germania și celelalte state semnatare ale pactului tripartit împotriva Uniunii Sovietice. Iată cum o descrie, cu remarcabilă obiectivitate și respect față de adevăr, Generalul Platon Chirnoagă în lucrarea sa *Istoria politică și militară a războiului României contra Rusiei sovietice*:

"Intrarea României în război contra Rusiei a avut o urmare dureroasă, dar – după cum s-a văzut din evenimentele pe care le-am trăit – inevitabilă, în raporturile noastre cu Anglia și Statele Unite. Încă de la 10 februarie 1941, guvernul britanic își rechemase ambasadorul de la București, Sir Reginald, iar de la 15 februarie a aplicat României blocada maritimă. Guvernul român, la rândul lui, și-a rechemat ministrul de la Londra, Viorel Tilea, și a oprit transporturile de combustibil către Turcia. Deși relațiile României cu această țară erau cât se poate de bune, guvernul român a luat această măsură pentru a nu da posibilitatea Angliei să cumpere petrol românesc. Situația a rămas neschimbată până la 4 septembrie 1941, când guvernul englez a fost presat de ruși – după memoriile lui Churchill – să declare război aliaților Germaniei.

Churchill s-a opus la început, dar la 30 noiembrie a trimis României o notă ultimativă, în care avertizează că, dacă trupele române nu vor înceta până la 5 decembrie acțiunile de război contra Rusiei și nu se vor retrage în spatele Nistrului, guvernul englez se va vedea obligat să declare război României. Cum guvernul român a refuzat condițiile imposibil de acceptat în acele împrejurări, în ziua de 7 decembrie s-a creat starea de război între cele două țări.

În ceea ce privește Statele Unite, evenimentele până la declararea stării de război s-au petrecut astfel. Încă de la 11 octombrie 1940, guvernul american blocase averile române din Statele Unite sub pretextul că, de la sosirea misiunii militare germane, România era o țară ocupată. Acesta a fost un gest inamical, făcut la o dată când nici nu se putea vorbi despre un război germano-rus (...) La 12 decembrie 1941 – o zi după ce Germania și Italia au declarat război Statelor Unite – ministrul german von Killinger și ministrul italian Bova Scopa s-au prezentat împreună la Mihai Antonescu și au dat de înțeles că, pe baza condițiilor din pactul tripartit la care România aderase, are datoria să se considere în stare de război cu Statele Unite. Obligat prin această impunere, guvernul român a trimis guvernului american o declarație de război, prin însărcinatul de afaceri american Beton. Guvernul american a reacționat abia la 5 iunie 1942, când la presiunile rusești a trimis o contra-declarație de război semnată de Roosevelt.

Aceste declarații de război contra Angliei și Statelor Unite nu corespondeau nici cu sentimentele și nici cu interesele guvernului României. Ele au fost rezultatul unor obligații și presiuni venite din afară. România a purtat război cu toată puterea de care a fost capabilă numai contra Rusiei. Față de Anglia și Statele Unite numai s-a apărat, atât pe cât a fost posibil, adică aproape de loc, ceea ce n-a împiedicat aceste două mari puteri occidentale să ne lovească cât au putut de crunt în folosul Rusiei. Declarațiile de război române față de aceste două aliate ale Rusiei comuniste aveau caracter simbolic. Nu aveam nici un mijloc de luptă, nici o armă cu care ne-am fi putut bate cu ei, și n-aveam nici un motiv de război; aveam, în schimb, tot interesul să evităm orice act de război între noi și ei. Englezii și americanii – mai bine zis Churchill și cu Roosevelt – au ținut însă să ajute atât de puternic pe ruși, încât au reușit, prin bombardamentele lor aeriene asupra orașelor și populației, să ridice în toată țara un nemaipomenit val de ură în contra lor.

Mareșalul Antonescu a exprimat clar poziția politicii lui externe la 12 decembrie 1941, spunând unor ziariști: «Eu sunt aliatul Germaniei contra Rusiei; sunt neutral între Germania și Anglia; sunt pentru americani contra Japoniei»".

Dacă pentru România declarația de război adresată Statelor Unite a avut doar valoare de "simbol", în sensul unei condamnări morale a alianței nefirești dintre "cea mai mare democrație occidentală și regimul criminal de la Kremlin", ea nu a fost tot astfel percepută de Casa Albă. (De altfel, românii vor avea curând prilejul să se dezmeticească, constatând că alianța americano-sovietică era cât se poate de firească, fapt confirmat de conferințele de la Teheran și Yalta, dar mai ales de consecințele lor, sub a căror povară trăim și astăzi.)

La numai o săptămână de la data la care Statele Unite au declarat război României (5 iunie 1942), efectele declarației s-au făcut simțite. O formație de 12 bombardiere, de tipul Consolidated B-24 "Liberator", a decolat de la o bază din Egipt, a pătruns în spațiul aerian românesc și a aruncat câteva bombe, la întâmplare, de la Constanța la Ploiești, unde a distrus câteva case la periferia orașului. Raidul a fost un eșec. Americanii, ca și românii, l-au trecut sub tăcere. Dar el a constituit un avertisment. Petrolul românesc reprezenta sursa vitală pentru eforturile de război ale Germaniei și, fără îndoială, că "aliații" nu vor zăbovi prea mult până la reluarea bombardamentelor asupra regiunii petrolifere.

Și, într-adevăr, americanii au revenit. Cel de-al doilea raid aerian îndreptat asupra resurselor de petrol românești a fost decis la conferința de la Casablanca, la începutul anului 1943, la care Roosevelt și Churchill au formulat obiectivele majore în desfășurarea ostilităților împotriva Germaniei și a aliaților ei. Organizarea și executarea acestui al doilea bombardament, denumit *Tidal Wave* ("Valul nimicitor"), au fost încredințate Forței a 9-a aeriene. Cinci grupe de avioane B-24 "Liberator", cu un total de 175 de bombardiere, au făcut în vara anului 1943, în regiunea Benghazi din Nordul Africii, numeroase exerciții asupra unor machete care reprezentau orașul Ploiești cu toate rafinăriile lui, precum și rafinăria de la Câmpina. Bombardamentul urma să fie executat prin zbor la joasă înălțime (20 m deasupra solului) pentru a se obține maximum de precizie și a se reduce pierderile la minimum. Atacul a fost executat în ziua de 1 august, între orele 12-12,30, de către toate cele cinci grupe. Apărarea antiaeriană germană, care înconjura complexul de rafinării, precum și aviația de vânătoare germană și română, și-a făcut datoria din plin. Americanii au pierdut 45 de bombardiere doborâte în luptă; 8 au aterizat în Turcia, unde echipajele au fost internate; 23 au aterizat în Sicilia, Cipru și Malta și numai 88 au ajuns la baza de la Benghazi. Din acestea din urmă, numai 33 mai erau capabile de zbor. Din personalul navigant american, 108 au fost făcuți prizonieri în România.

O concluzie interesantă la efectele produse de bombardamentul american de la 1 august este formulată de istoricul Florin Constantiniu, care scrie în cartea sa *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998: "Într-o Europă greu lovită de război, România rămânea o insulă de prosperitate și liniște, unde se petreceau lucruri stranii. Regele Mihai vizita pe prizonierii americani, deținuți confortabil pe Valea Prahovei, la Timișu de Jos (bucătarii erau prizonieri ruși!), iar în timp ce punerea în practică a «Soluției finale» (*Endlösung*) ducea la moarte milioane de evrei în lagărele germane, la București ființa teatrul evreiesc «Barașeum»". Cât privește evaluarea economico-strategică a bombardamentului de la 1 august 1943, să-l ascultăm din nou pe Generalul Platon Chirnoagă, care scrie în lucrarea citată mai înainte: "Acest bombardament a provocat indiscutabil pierderi grele rafinăriilor române, dar n-a reușit să împiedice aprovizionarea germană cu petrol românesc; în schimb, pentru americani – față de pierderile pe care le-au suferit în avioane – a fost un adevărat dezastru".

La o concluzie asemănătoare au ajuns și planificatorii acțiunilor strategice ale aviației americane. Pentru a evita pierderi de proporțiile celor suferite la 1 august, "aliații" au sistat ofensiva aeriană asupra României, așteptând ivirea unor condiții prielnice pentru reluarea bombardamentelor. Așteptarea nu va fi de lungă durată. În iunie 1943, după recucerirea Africii de Nord, forțele anglo-americane au dezlănțuit atacul asupra "Fortăreței Europa" prin cucerirea Siciliei și debarcarea în Peninsulă. Regimul fascist nu a rezistat însă moral turnurii luate de evoluția ostilităților și s-a prăbușit. La 25 iulie, Mussolini a fost înlăturat de la conducerea Italiei și guvernarea țării a fost preluată de Generalul Badoglio, care la 6 septembrie a anunțat încetarea stării de război cu Anglia și Statele Unite, iar la 15 octombrie a declarat război aliatului de până deunăzi, Germania.

În acest răstimp, pe teritoriul Italiei, continuau luptele, armata germană opunându-se cu îndârjire invaziei "aliaților". Pierderile au fost considerabile de ambele părți și Roma va fi cucerită abia la 4 iulie 1944, iar Florența la 10 august. În timp ce în nord se purtau încă lupte grele, în sud, imediat după cucerire, "aliații" au construit aerodromuri de pe care "Liberatoarele" americane (ziua) și avioanele englezești (noaptea) puteau întreprinde raiduri de bombardament asupra teritoriului României în condiții optime.

"La 4 aprilie 1944 – relatează Generalul Platon Chirnoagă în stilul sobru, caracteristic militarului de profesie – americanii au reluat bombardamentele, pornind de pe aerodromurile de la Bari și Brindisi, din sudul Italiei. De această dată n-au mai bombardat numai regiunea petroliferă Ploiești – Câmpina, dar și orașul București și alte orașe fără nici un fel de apărare antiaeriană. Chiar și populația de la sate, țărani aflați la munca câmpului, au fost mitraliați de aviatorii americani după efectuarea bombardamentelor, ridicând un adevărat val de ură în contra americanilor.

Iuliu Maniu a intervenit prin prințul Știrbey, care se afla ca delegat al lui Cairo pentru tratativele de armistițiu, ca să se înceteze cu aceste bombardamente, pentru că aveau o influență dezastruoasă asupra sentimentului de prietenie al poporului român față de americani. Intervenția n-a avut nici un efect.

Statele Unite ale Americii se bucurau în România de o simpatie aproape generală și nimeni nu s-ar fi gândit că avioanele americane ar fi putut veni să ne distrugă orașele și viața economică a statului. Pentru poporul român, bombardamentul de la 4 aprilie executat asupra Bucureștiului, urmat și de altele, a însemnat un fel de dezmeticire. Am fost scoși dintr-o iluzie a prieteniei americane și am fost aruncați în fața unei realități cumplite. Era peste puterile noastre de pricepere că americanii ar fi fost capabili să ne lovească din spate, atunci când întreg poporul român era în luptă pentru independența lui în contra Rusiei comuniste. Furia și ura au luat locul simpatiei. Este drept că exista o infimă minoritate de români, din clasa superioară, care ar fi preferat să vadă în fiecare zi distrugându-se resursele de viață ale națiunii de către americani, decât să mai fie un soldat german în România;

☛

Gabriel CONSTANTINESCU

dar această minoritate era departe de a reprezenta țara. Intervenția lui Iuliu Maniu a dovedit cu prisosință că națiunea română era de altă părere decât aceste câteva sute de filoamericani cu orice preț.

Este de constatat că rușii au lăsat pe seama aliaților lor acțiunea de distrugere aplicată în interiorul țării pe calea aerului. Nu aveau rușii avioane de bombardament care să lovească pe români cât mai adânc în spatele frontului, când se găseau deja stăpâni pe o parte din teritoriul României, sau a fost o acțiune de diplomație psihologică? Dându-și seama câtă ură se poate acumula în sufletele oamenilor atunci când sunt loviți fără să se poată apăra, au lăsat pe americani să îndeplinească ei această tristă și nefericită misiune, de a distruge viața unui popor aflat în imposibilitate nu numai de a contraataca, dar chiar de a se apăra, nedispunând de mijloace corespunzătoare. Bombardamentele s-au continuat până la 23 august 1944, data capitulării Regelui Mihai".

Puternic marcat de grozăvia bombardamentului de la 4 aprilie, Pamfil Șeicaru, directorul cotidianului *Curentul*, publică a doua zi după tragicul eveniment editorialul intitulat "Bombardarea Capitalei". Rechizitoriu care stigmatizează ipocrizia criminală a celor care, chipurile, intenționau "să salveze" România cu covoarele de bombe lansate de "Liberatoarele B-24" asupra orașelor țării și totodată avertisment adresat celor care, uitând că hoardele armatei roșii pătrunseseră deja pe pământ românesc, îi așteptau pe americani ca pe Mesia, editorialul marelui ziarist român nu și-a pierdut actualitatea. Îl reproducem ca pe un *memento* necesar în atmosfera de dezorientare în care trăiesc astăzi românii, incapabili să facă pasul hotărâtor pentru a ieși din consecințele nefaste ale comunismului:

"Mângâetoarea iluzie în care ne-am complăcut a luat sfârșit: aviația anglo-americană a chemat la realitatea tragică a războiului pe locuitorii Capitalei. A fost bombardată cu fantezia sălbatecă, cu înverșunarea dementă care nu mai caută ținte militare, ci urmărește să creeze doar climatul spaimei. Bombe risipite la întâmplare, fără să se urmărească ceva, doar case prăbușite, altele ruinate și victime omenești.

Agenția Reuter ne înștiința în ziua de 30 Martie că subiectul cel mai subliniat în presa engleză este declarația făcută de generalul Arnold, șeful aviației americane, care a spus următoarele: Operațiile aeriene contra Germaniei nu sunt numai preliminariile celui de al doilea front, ci constituie chiar al doilea front. Scopul lor este de a zdrobi pe inamic până când acesta va înțelege că a pierdut partida. Este sistemul englez și american de a face războiul cu riscuri reduse, cu economie de oameni și risipă de material. Dar nu mai puțin acest sistem are toată neomenia, tot acel accent de sălbăticie rafinată al unei civilizații materialiste.

Moartea vine cu vuiet sinistru din văzduh. Oamenii sunt fără apărare. O bombă căzută la întâmplare omoară sute de oameni, incendiază zeci de căminuri. Tot ce a putut agonisi o familie într-o viață este mistuit de foc în câteva clipe. Am străbătut străzile acoperite de cioburi, am privit la casele fără geamuri și căutam să înțeleg sensul acestui război al forțelor de nimicire. Care poate fi sufletul, concepția de viață pe care vor căpăta-o acești oameni cărora nu le rămâne, dacă scapă cu viață, decât cămașa de pe ei? Și suntem numai la începutul încercărilor. Vor mai veni, poate, și altele, înmulțind ruinele, semănând moartea printre zidurile fumegânde. Îndurăm și această primă încercare pe care ne-o dă soarta.

Va trebui să recunoaștem, că populația a păstrat o perfectă disciplină, dând dovadă de stăpânire totală a nervilor. Este un semn bun calmul în furtună, este un semn de tărie morală acceptarea tragicelor încercări, fără risipă de gesturi în neorânduială. Bietele victime ale acestui bombardament formează prima serie a jertfelor Capitalei. Să nu ne mângâiem cu speranța deșartă că vor fi singurele jertfe. Este bine să ne deprindem bărbătește cu toate cruntele încercări ale acestui război".

Caracterul de "act terorist" al bombardamentului american este învederat de faptul că nu a avut drept țintă un obiectiv militar sau strategic, ci populația civilă. În această perspectivă, bombardarea Capitalei României se aseamănă mai mult cu atentatul terorist de la 11 septembrie 2001 decât, de pildă, cu raidul aerian de la 1 august 1943 asupra regiunii petrolifere, acțiune justificată prin importanța strategică a petrolului pentru funcționarea mașinii de război germane. În memoriile sale, intitulate *Cruciadă în Europa*, Generalul Dwight D. Eisenhower vorbește cu lux de amănunte atât despre primul bombardament asupra regiunii Ploiești, cel din primăvara anului 1942, "Proiectul Halverson", denumit astfel după numele comandantului formației, cât și despre cel de la 1 august 1943, despre care scrie: "În primăvara anului 1943 s-a elaborat la Washington proiectul unui raid extraordinar împotriva regiunii petrolifere Ploiești, cea mai importantă sursă de petrol natural de care dispunea Axa. (...) Ținta era o mare rafinărie, dar informațiile arătau că germanii dispuneau de mai multe capacități de rafinare a țițeiului". Și relatarea comandantului suprem al forțelor aliate se încheie cu o precizare care subliniază caracterul militar al acțiunii: "Echipajele s-au ilustrat printr-o remarcabilă vitejie, cinci oameni fiind decorați cu Medalia de Onoare". În schimb, despre bombardamentul de la 4 aprilie, nici un cuvânt.

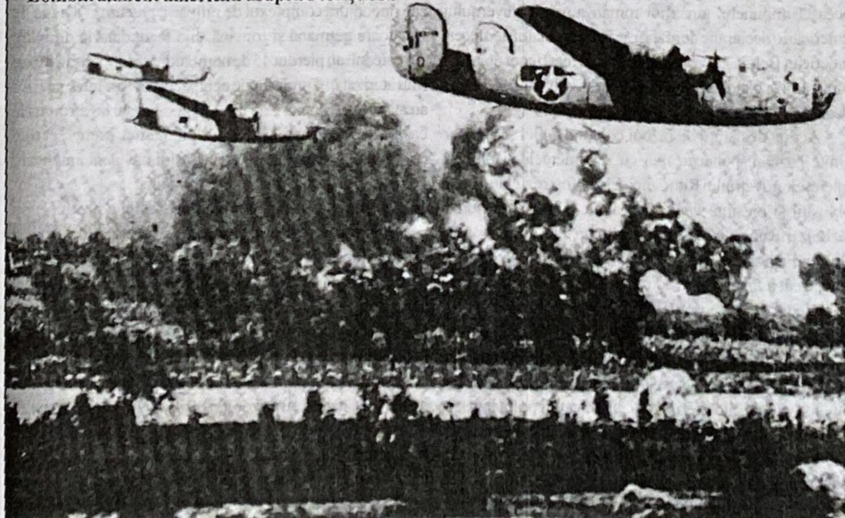
Aceeași "discreție" asupra raidului de la 4 aprilie o întâlnim și în cele două lucrări de referință despre cel de-al doilea război mondial: (în traducere germană) *Geschichte des Zweiten Weltkrieges* (*Istoria celui de al doilea război mondial*) de Liddell Hart și *Der Zweite Weltkrieg* (*Al doilea război mondial*), autorul lucrării fiind cea mai indicată personalitate în abordarea acestei teme, nimeni altul decât Winston S. Churchill. Mai puțin riguroși cu analiza motivațiilor care au stat la baza ofensivei aeriene asupra "Fortăreței Europa" au fost istoricii americani. În capitolul intitulat "Pe marginea prăpastiei", din vol. 11 al amplei lucrări *Illustrated World War II Encyclopedia* (*Enciclopedia ilustrată a celui de-al doilea război mondial*), editată de H. S. Stuttman Inc. Publishers, sunt menționate succint raidurile aviației americane asupra "sondelor și instalațiilor de la Ploiești". După raidul de la 1 august 1943, "al cărui succes nu a fost pe măsura curajoasei execuții", este amintit raidul de la 4 aprilie. Contextul este însă astfel formulat încât se crează impresia că "cele 230 de bombardiere cvadrimotoare decolate de la Foggia" ar fi bombardat tot regiunea petroliferă, Bucureștiul fiind menționat (alături de Giurgiu, Budapesta și Viena) ca localitate în care ar funcționa rafinării.

Adevărul în această privință este lămurit, fără echivoc, de René Sedillot, autorul lucrării *Istoria petrolului*, publicată în traducere, în 1979, de Editura Politică, din care cităm: "Raidul istoric asupra Ploieștiului [raidul de la 1 august 1943 – n.n.] poate servi drept pildă pentru toate atacurile declanșate împotriva obiectivelor petroliere. Raidul următor asupra Ploieștiului se va desfășura abia la începutul lunii mai 1944, cu efective mult superioare". În baza acestei precizări, este clar că rostul și semnificația bombardamentului de la 4 aprilie asupra Capitalei trebuie căutate altundeva.

La 2 februarie 1943, Armata a 6-a germană, comandată de Generalul Paulus, încercuită la Stalingrad, capitulează. Este momentul în care îndoiala cu privire la șansele Germaniei de a câștiga războiul se transformă în certitudine. Răspunzător de destinul țării a cărei conducere și-o asumase, Mareșalul Antonescu s-a văzut nevoit să găsească o cale de a scoate România din război. În acest sens, la Lisabona, sunt inițiate contacte cu anglo-americanii, în vederea încheierii unui armistițiu. Cum însă aceste tratative băteau pasul pe loc, se stabilesc contacte directe cu rușii prin diplomații români de la Stockholm. Din păcate, eforturile diplomatice de a scoate țara din război nu erau duse dintr-un singur centru, așa cum proceda Finlanda, aflată într-o situație similară cu a României. Opoziția antiantonesciană, temându-se că armistițiul cu "aliații" ar putea fi semnat de guvern, ea fiind exclusă de la banchetul la care se va sărbători înfrângerea României, a declanșat tratative paralele, la concurență cu tratativele purtate de guvern. În această situație confuză, la 2 aprilie 1944, Uniunea Sovietică adresează României documentul cunoscut sub denumirea de "Declarația solemnă a lui Molotov", care conținea oferta sovietică pentru ieșirea României din război. Și pentru ca nota cu caracter ultimativ a Rusiei bolșevice să fie luată în serios, americanii au înțeles să-și sprijine aliatul printr-un act de forță. Bombardamentul asupra Capitalei, de la 4 Aprilie, a avut rostul să ne transmită următorul mesaj: "Iată ce vă așteaptă dacă nu capitulați în fața Uniunii Sovietice!".

În pofida gravității avertismentului american, guvernul român nu s-a grăbit să accepte "Declarația solemnă a lui Molotov", sperând să obțină, prin tratative directe cu "aliații", condiții mai bune în schimbul ieșirii din război. Consecința acestor tergiversări a fost dezastruoasă pentru țară. Americanii, fideli alianței cu Rusia bolșevică, au reluat bombardamentele cu intensitate sporită; atât asupra regiunii petrolifere (din rațiuni strategice), cât și asupra obiectivelor civile (din rațiuni politice). Nimic nu sugerează mai convingător monstruozitatea acestor bombardamente și efectul lor asupra populației lipsite de apărare ca invocarea ajutorului divin de către femeile bătrâne din Capitală, care de câte ori răsunau lugubru sirenele, anunțând pătrunderea "Liberatoarelor" în spațiul aerian românesc, se închinau, rugându-se fierbinte: "Du-i, Doamne, la Ploiești!".

(va urma)

Bombardament american asupra Ploieștiului

FASCINANTUL CULIANU ŞI CENTRALELE DE INTELIGENŢĂ

1. PERSPECTIVA IMAGO-HERMENEUTICĂ

"Se mai poate europeanul, omul modern în general, lecui de nevrozele de care suferă?" este refrenul final al cărţii lui Culianu, reluat de intelectualii ieşeni în dezbaterea din 24 mai 1998 asupra vieţii şi operei lui (1). Textul acestei dezbateri a fost publicat de d-l Nicu Gavriluţă, moderatorul întâlnirii, lector la aceeaşi facultate, în *Addenda 2* a lucrării citate. Deoarece, în ultima perioadă, "subiectul" Culianu şi relaţia acestuia cu mentorul lui, Mircea Eliade, a reintrat în actualitate (2), "obsedanta" întrebare de mai sus poate constitui un bun punct de plecare pentru o analiză mai cuprinzătoare a mentalităţii intelectualului de azi. Că rădăcinile acestei nevroze sunt mai adânci decât credem, o demonstrează în bună măsură răspunsurile oferite în cadrul acestei pasionante discuţii, ale cărei somaţii rămân tot atât de actuale şi după patru ani. O demonstrează, de asemenea, fascinaţia faţă de "fenomenul Culianu" şi redutabilul ecleraj întreţinut de labirintul "terifiant" (caracterizarea îi aparţine d-lui Afloroaei; vezi N. Gavriluţă, *op. cit.*, p. 171) al scenariului gnostic multidimensional şi fractalic în slujba căruia şi-a pus genialitatea şi erudiţia (3). Putem fi, deci, în continuare sceptici în privinţa şanselor de vindecare, atâta vreme cât, departe de a constitui remedii pentru nevrozele noastre, unele opinii de-ale ieşenilor – poate nu întru totul personale, dar care colportează teorii la modă – sunt de-a dreptul neliniştitoare. Un inventar global al acestora ar identifica trei teme majore, integrabile în tendinţa generală a epocii: *minimalizarea hermeneuticii ca tehnică spirituală* (chiar dacă pare straniu la nişte specialişti în domeniu), *demonetizarea reperelor axiologice* şi *supralicitarea logicii hazardului* (ca principiu explicativ al fenomenelor spirituale şi istorice).

Voi începe cu recurenţa frecventă la hazard, prin care d-l Liviu Antonesei (Facultatea de Psihologie şi Ştiinţe ale Educaţiei) înlocuieşte simpla înlănţuire cauzală. Combaterea pe bună dreptate a determinismului materialist "unifactorial" cade, la cunoscutul autor şi publicist, în extrema opusă: cea a lipsei oricărei determinări evenimenţiale. Cel puţin aşa reiese din text. Întrebat de d-l George Ceauşu (Facultatea de Filosofie) cum se face legătura în istorie între cauză şi efect, L. A. răspunde: "Statistic şi stochastic. E simplu. Probabilistic. Atâta tot." (N. Gavriluţă, *op. cit.*, p. 183). Răspunsul avea în vedere modelul loviturii de stat a lui Lenin din 1917, când (dacă prin pur hazard, vom vedea) reuşeşte să pună mâna pe putere într-un moment când tot grupul lui era prizonier al social-democraţilor în Ambasada germană. Norocul (?) a făcut ca ei să fie despresuraţi de un batalion de pază leton, căruia Lenin reuşise să-i strecoare un bilet în care solicitarea intervenţiei spre a-l elibera era susţinută de făgăduiala unei Letonii independente în caz că obţine puterea. (*cf.* pp.175-176). Dacă n-ar fi intervenit acest hazard, conchide L. A., "se termina cu Revoluţia bolşevică şi altul ar fi fost destinul istoric" (*ibidem*, p. 176). Prin acest tip de explicaţie este evident că L. A. transpune în domeniul politic factorii cu care opera "ultimul Culianu" în "morfodinamica" sistemelor religioase, unde numai hazardul (care acţionează inclusiv prin arbitrariul deciziilor politice) alege una dintre variantele miturilor existente *idealiter* pe "harta minţii" pentru a o impune în istorie (4). Însă, anterior, Culianu privise cu totul altfel raportul dintre hazard şi natură: "În general, magia reprezintă o tehnică de manipulare a «naturii». Pentru noi, termenul «natură» înseamnă o organizare riguros determinată, în care totuşi există nişte margini de hazard, mai ales în microsistemele complexe, precum atomul. Cuvântul «hazard» este deopotrivă aplicat (fortuit, de altfel) unor sisteme dependente, precum acela al speciilor animale sau vegetale, care demonstrează o destul de largă capacitate de adaptare la schimbări ecologice. Lucrul acesta a permis deseori să se spună că selecţia naturală e datorată «hazardului», ceea ce este valabil, fără îndoială, în interiorul unei categorii ca aceea a *speciei*, dar nu mai are sens de îndată ce raportăm toate acestea la determinismul general al naturii" (5).

Prin urmare, pentru a reveni la ceea ce ne interesează, este adevărat că regulile de apariţie ale evenimentelor istorice nu sunt legi de precizie, ci legi statistice, dar selectarea unui anumit eveniment are loc dintr-o mulţime de acelaşi tip. Stilul unei epoci nu permite actualizarea unei serii evenimenţiale străine lui. Din acest punct de vedere, revoluţia bolşevică se încadra perfect în norul de posibilităţi ale unei epoci inaugurate încă la 1789.

Dacă ar fi să medităm mai puţin grăbit la modalitatea folosită de Lenin pentru a ieşi din situaţia lui disperată, la miza pe care o aruncă în joc, ne-am feri să o mai utilizăm ca exemplu de hazard istoric. "Arma" de care uzează liderul bolşevic nu poate figura în nici un caz pe lista unor evenimete-hazard, atâta vreme cât este vorba de o forţă psihogenă, iraţională dar activă, căreia este suficient să-i cunoşti încărcătura emoţională şi capacitatea de operare, pentru a te plasa în postura de a crea tu evenimentele, nu doar de a le domina. Este vorba de sentimentul de apartenenţă naţională a letonului. Şi vom recurge chiar la lucrarea de specialitate a lui Culianu în privinţa instrumentelor de manipulare. După Giordano Bruno, "există un mare instrument de manipulare şi acesta este Erosul în sensul cel mai general: *ceea ce iubim*, de la plăcere fizică până la lucruri nebănuite, trecând, desigur, prin bogăţie, putere etc." (*Eros şi magie*, p. 136). "Existenţa amorului propriu la subiect facilitează oarecum crearea legăturilor".

"În general, e mai uşor să exerciţi o influenţă durabilă asupra maselor decât asupra unui individ. Pentru mase, *vincula* folosite sunt de ordin mai general" (*ibid.*, p. 141). Între aceste "legături" se poate include fără rezerve şi sentimentul de apartenenţă naţională. Abnegaţia faţă de grupul etnic sau comunitar de apartenenţă este o formă de eros şi de credinţă, calificată de Bruno ca *vinculum vinculorum* (*ibid.*, p. 139). Aşadar, ca manipulator al letonului, Lenin a ştiut să se slujească de "emoţiile" şi "imaginaţia maselor ignorante", de "amorul lui propriu", provocând sentimente de abnegaţie şi autosacrificiu" (*cf.* pp. 140 şi 141). Este un caz clar de manipulare prin magie intersubiectivă. Ca un veritabil operator magic, Lenin a întors cursul istoriei inducând modificări în evenimentele universului. *Revolutio*. Acelaşi agent (erosul intersubiectiv) este răspunzător de stratagema germanilor de a-i "exporta" pe Lenin şi pe Troţki în Rusia, ca prin acţiunile lor subversive să le permită câştigarea rapidă a războiului, evident în folosul propriului interes politic şi a mândriei lor naţionale.

Ca să explici era comunistă prin absurdul istoriei este cel puţin fortuit, ca să folosesc ironia lui Culianu la pretenţiile explicative cu care este onorat hazardul. Ar însemna să neglijăm nu numai apariţia maselor în orizontul major al istoriei, ci şi priza pe care o aveau ideile comuniste la intelighenţia epocii, să neglijăm rădăcinile intelectuale ale leninismului, studiate de Alain Besançon, căzând în greşeala unei istorii contrafactuale. Chiar presupunând că "revoluţia" de la 1917 ar fi eşuat, e cert că se formase deja o pleiadă de activişti ai marxismului, gata să încerce din nou preluarea puterii prin exerciţiu violent, după teza lui Bakunin.

De altfel, chiar d-l L. Antonesei va reveni, în decursul discuţiei, pe un teren mai sigur atunci când, aproape somat de d-l G. Ceauşu (N. Gavriluţă, *op. cit.*, pp. 184-185) dacă acceptă sau nu o cauzalitate (şi nu hazardul), concede că trebuie luate în calcul şi pasiunile noastre, mai importante (cauzal) decât raţiunea, că "pasiunile ne pun în mişcare", deci acceptând faptul că "umorile noastre excitate" (vezi p. 182 – expresie preluată de moderator din textul lui Culianu) constituie puternici factori decizionali.

Prin urmare, trebuie să fim conştienţi de existenţa acestor umori şi interese, care se pot transforma în tot atâtea pârghii de manipulare. Iluzia este să credem că ele ar putea fi "albite" scufundându-le în baia de sterilizare a raţiunii sau expunându-le iradierii hipercritice, deconstructiviste, când prin aceste operaţii nu facem decât să oferim loc cu aceeaşi pasiune (cognitivă, desigur!) altor concepte revendicate de noi ca instanţe, iar pe autorii lor ca autorităţi. Este tocmai cazul unei concluzii de-a lui Culianu, pe care d-l N. Gavriluţă şi-o însuşeşte, din moment ce emite bizara propunere de a suprima criteriile axiologice (*ibid.*, p. 181-182) ca remediu pentru "nevrozele" omului modern. Însă, prin aceasta, nu face decât să instituie un contracriteriu axiologic. "Contracriteriu", deoarece are pretenţia de a eradica orice reper: "fiecare interpretare îşi construieşte propria ei realitate" (p. 181); irealizabil în fapt, el este nihilist în intenţie, sugerând abolirea credinţelor omenirii, ca sursă a tuturor relelor. Pentru cine nu se lasă furat de idealism, această prescripţie nu poate avea decât un efect contrar. Vindecarea începe acolo unde valorile sunt instituite, ipostaziate sau restaurate; relativizarea lor nu poate duce decât la alienare. Acuzaţia că aceste criterii axiologice ar fi "exterioare şi artificiale" (*ibid.*) este subminată chiar de unul dintre participanţi, d-l Nicolae Creţu (Facultatea de

(continuare în pag. 6)

Florea TIBERIAN

---

(1) I. P. Culianu, *Eros şi magie în Renaştere. 1484* (trad. din lb. fr. de Dan Petrescu), Ed. Nemira, Bucureşti, 1994, p. 305, în Nicu Gavriluţă, *Culianu, jocurile minţii şi lumile multidimensionale*, Ed. Polirom, Iaşi, 2000, vezi p. 180 (intervenţia d-lui Ştefan Afloroaei, profesor de filosofie la Catedra de hermeneutică din cadrul Facultăţii de Filosofie a Universităţii din Iaşi).

(2) Vezi dezbatearea din 19 februarie 2002, organizată de d-l Andrei Oişteanu la GDS, reprodusă parţial în *Dilema* şi integral în *Timpul*, revistă de cultură ieşeană (director: Liviu Antonesei), numerele pe mai, iunie şi iulie-august 2002.

(3) Pe marginea acestuia am scris articolul "I. P. Culianu şi «schimbarea de paradigmă» în istoria relgiilor", publicat în *Puncte cardinale*, numerele pe ianuarie/februarie şi martie 1999. Continui să cred că paradigma "revoluţionară" a lui Culianu reflectă o concepţie scientistă şi reducţionistă, nerelevantă pentru fenomenele spirituale.

(4) Vezi *Gnozele dualiste ale Occidentului*, (trad. din lb. fr. de Thereza Petrescu), Ed. Nemira, Bucureşti, 1995, p. 340: "*Blestemul rasei umane este că toate miturile ei sunt deopotrivă adevărate*. Numai puterea le face pe unele mai «adevărate» decât altele " (subl. aut.). După ce, în pagina anterioară, Culianu ilustrase modul în care o putere seculară a putut actualiza o "mitologie" precum cea marxistă: "În rest, hazardul se îngrijeşte de toate: îl trimite pe exilatul Lenin de la Zürich în Rusia sub o formidabilă escortă prusacă, pentru a realiza acolo cea mai aberantă erezie marxistă pe care ar fi putut-o gândi cineva – şi care constă într-o simplă răsturnare de semne în raport cu mitul de bază". Opus hazardului este conceptul de natură, în care autorul a încetat să creadă: "Din nefericire, dacă există o «raţiune naturală», ea este numai una între miriadele de soluţii mitice posibile, iar Demiurgul lumii s-a revelat până într-atâta de coţcar că nu ne-a arătat-o explicit. La urma urmei, este mai avantajos să nu credem în ea: căci orice pretenţie de a cunoaşte dogmele misterioase ale naturii sfârşeşte prin a genera teroarea împotriva celor care nu i se supun" (p. 340).

(5) *Eros şi magie*, ed. cit., p. 162. Aceste precizări au o oarecare relevanţă, înserându-se în argumentele pe care îmi voi construi această parte a discursului, deoarece, aşa cum ne asigură tot Culianu, "operatorul magic, care este un expert al determinismului natural, ştie că există şi breşe în aceste momente convenabile în care voinţa sa poate induce nişte schimbări în evenimentele universului" (*ibid.*, p. 163). Iar la pagina 252, autorul ne oferă şi justificarea paralelismului dintre ştinţele naturii şi cele ale spiritului, analogie pe care este construită interpretarea centrală a cărţii: "Ştiinţa modernă rezultă din interacţiunea extrem de complexă a unor forţe ideologice, printr-un proces ce seamănă foarte mult cu selecţia naturală a speciilor. Or, se ştie că aceasta nu este determinată de o lege providenţială, ci de accidentele mediului, acele accidente pe care J. Monod le-a numit, poate pe nedrept, «hazard»". Indeterminismul extrem, aproape anomic, al autorului citat (cf. *Le Hazard et la necesité*) este totuşi fin ironizat de Culianu în *Gnozele dualiste*: "În ce-l priveşte, Monod susţine că dacă dăm un răgaz de cinci milioane de ani unei păduri în care sunt prezente toate sunetele, ele vor sfârşi prin a compune, *cel puţin o dată*, Simfonia a V-a de Beethoven. Ar fi uşor de replicat că, dacă n-ar exista corelare lamarckiană între mediul care *propune* mutaţia şi mutaţia însăşi, caii ar fi avut poate aripi sau gheare şi nu copite" (p. 336, subl. aut.). La rândul nostru, ne-am putea amuza de "răzbunarea inconştientului" din exemplul Simfoniei Destinului ales de evoluţionistul francez ca posibilă creaţie a hazardului!

FASCINANTUL CULIANU ŞI CENTRALELE DE INTELIGENŢĂ

(urmare din pag.5)

Litere). Analizând noţiunea de interpretare, acesta arată că ea implică întotdeauna un act valorizator (*inter-pretium*), fiind lipsit de sens să interpretăm ceea ce este fără valoare (*cf. ibid.*, p. 186). În paranteză fie spus, merită menţionată această caracteristică a interpretării celor cărora li se pare că nu ne-a mai rămas altceva de făcut decât hermeneutica *hip-hop*-ului. Or, dacă valoarea e conferită şi de gradul de adeziune faţă de un obiect (fizic sau nu), care ne spune ceva, nu e opac, atunci nu poţi suprima ceea ce e intrinsec atât obiectului cât şi subiectului. Deci trebuie subliniat că valoarea nu este acordată de către subiect, ci este intricată în obiectul interpretării noastre. Acesta ajunge în câmpul ei tocmai fiindcă ne-a atras atenţia, *ni s-a semnalat*, ne-a făcut, într-un fel, cu ochiul. Iar un obiect care are "ochi", adică interfaţă de comunicare cu subiectul, *merită* atenţia noastră şi este preţios în sine. Incidenţa celor doi membri ai binomului "cunoaştere" (obiectul + subiectul) nu a fost întâmplătoare, nu a ţinut de anomia hazardului. A te îndoi, aşa cum o face d-l Afloroaei, că "orice fenomen simbolic – să spunem un mit, o imagine, o reprezentare" slujesc unui sens ce poate fi arătat lumii (*cf. ibid.*, p. 178), înseamnă a depune o demisie în alb în faţa unui curios fenomen de descompunere a hermeneuticii moderne, la modă de câteva decenii şi caracteristic postmodernismului. Metoda hermeneutică se constituise numai foarte recent, ca o preţioasă tehnică de studiere a religiilor, în *practicarea* căreia un Eliade vedea singura disciplină spirituală capabilă să întemeieze "un nou umanism, în sensul de a transfigura din interior natura umană" (6). Desigur, Culianu se situează la capătul unei întregi pleiade de intelectuali care se fac răspunzători de introducerea acestui relativism radical, pentru care metafizica este "joc de limbaj sau eveniment de discurs ce urmează a fi deconstruit (Wittgenstein, Foucault, Derrida)" (7).

Forţa recuperatoare a hermeneuticii, constând într-un imediatism suspect spiritului relativizant, insurgent şi antropocentric al noii orientări analitice a filosofilor, a fost subminată pe două căi. Una a deturnat tehnica în sine, reducând-o la deconstrucţie, "această operaţie militară a filosofiei" (*ibid.*, p. 263), folosindu-se ca de un berbec de asalt pentru a demola orice tradiţie stânjenitoare. Cealaltă metodă dizolvă, am văzut, înseşi obiectele interpretării, insistând asupra inutilităţii căutării vreunui sens, declarat pură proiecţie subiectivă. S-a ajuns la o veritabilă devalidare a conceptului. Iar lucrurilor jefuite de sens nu le mai rămâne decât ipostaza de marfă. Cel care refuză să le încastreze în propriul lor sistem de referinţă şi le dispreţuieşte, ştie, în schimb, să le preţăluiască. Acolo unde hermeneutica eşuează, prosperă negoţul cu "valori de întrebuinţare", cu lucruri de toate zilele ce satisfac necesităţi mundane. Or, acest clivaj mental, rezultat prin valorizarea exclusivă a feţei palpabile a lumii şi neglijarea celei ascunse, este tocmai consecinţa acelei "cenzuri a imaginarului" documentată abundent de Culianu (8). Şi totuşi, în pofida diagnosticului corect, remediul prescris de autor în controversatul final al cărţii, pentru "lecuirea de nevrozele" generate de această refulare colectivă, este ilogic, autocontradictoriu. Culianu preconizează "o nouă reformă, care să producă *din nou* o modificare profundă a imaginaţiei umane, spre a-i fixa alte căi şi alte scopuri" (*ibid.*, pp. 305-306), deşi numai cu o pagină în urmă formulase cauzele acestei alienări: "apariţia tuturor nevrozelor noastre cronice, datorate orientării prea unilaterale a civilizaţiei reformate, refuzului ei principial al *imaginarului*." (p. 304, subl. aut.). Acest dezacord "hermeneutic" dintre diagnostic şi tratament poate fi constatat analizând şi nivelul discursului simbolic al celor două lucrări publicate în premieră la o distanţă de 6 ani. Ambele imagini la care mă refer se raportează la tipologia mutaţiei (evident, culturale): musca apteră din *Eros şi magie* (Flammarion, 1984) şi calul cu aripi din *Gnozele dualiste ale Occidentului* (Plon, 1990). Cele două *topos*-uri se află într-o corespondenţă simbolică secretă, elementul de legătură, aripile, avându-şi obârşia în imaginarul care impregnează relieful de suprafaţă al scriiturii lui Culianu. În 1984, musca apteră, ca produs al Reformei, este pusă în contrast cu musca normală, aripată (i. e. omul renascentist, de dinainte de Reforma secularizantă). Omologul acesteia este calul cu aripi, contraexemplu fantast de adaptare a organismelor la prezumtive "condiţii de mediu" (1990). Semnificativă această alegere a unei transformări care vizează aripile unei vietăţi, dintre sutele de exemple avute la îndemână! Aşa cum "mutantul", adică omul-muscă apteră al modernităţii, castrat de aripile fanteziei, de lirism, poate şi de facultăţi mai speciale (pentru care parapsihologia de azi dispune de un dosar impresionant, dar de idei vagi), a fost un produs determinist, rezultat al cenzurii distrugătoare instituite de autorităţile ecleziastice apusene, de spiritul Reformei, tot aşa şi ştiinţele Renaşterii (astrologia, alchimia, arta memoriei, teatrul de fantasme, arta *interpretării* semnelor – adică acele discipline care utilizau tocmai facultăţile misterioase ale imaginarului) au părăsit terenul în favoarea ştiinţei empirice, seci, obiective. Mediul socio-politic şi psiho-social a operat o selecţie *nestochastică* între tipurile umane şi dexterităţile acestora, defavorizând sever vechile capacităţi creatoare şi artistice, devenite azi relicte. Le întâlnim la "supravieţuitori" izolaţi, aparţinând unui univers revolut. Tocmai acest exemplar atipic, premodern, pentru care religiozitatea autentică şi speculaţia metafizică necenzurată nu constituiau exerciţii silogistice, care putea vorbi în deplina proprietate a cuvintelor de "Pegasul inspiraţiei", deoarece el însuşi nu-şi pierduse aripile, a fost înlăturat de nemiloasa selecţie. O dată smulse de vântul Reformei, a rămas doar cu credinţa *oarbă*, fatidică şi iconoclasă, ce avea să fie repudiată de generaţiile următoare (9). Consecinţe constatate şi de Culianu: "Într-un anumit sens, se poate spune că muştele care zboară au despre lume o imagine complet diferită de aceea a muştelor care se târăsc pe pământ, din pricină că nu posedă aripi" (*ibid.*, p. 254). Iată cum recomandarea din finalul cărţii se află într-o stranie contradicţie cu concluzia asupra condiţiilor care au permis proliferarea "muştei aptere". În loc să stipuleze reconstituirea mediului care ar permite redobândirea "aripilor" pentru specia om, el sugerează soluţia unei noi reforme care "să pregătească climatul ecologic pentru ca o nouă «muscă apteră» să se poată târî fără a fi distrusă ". Dar tocmai ea, această vietate cu statut de minoritate deviată genetic, nu fusese distrusă de "vântul Reformei", care exterminase "muştele" normale! Astfel că, în prezent, progenitura ei, care a pierdut simţul verticalităţii, obişnuită să supravieţuiască *târându-se pe pământ*, a umplut lumea, eliminând complet "musca" *înzestrată pentru zbor*. Ca de obicei, discursul lui Culianu este foarte derutant şi paradoxal (10).

Dacă distorsionarea religiozităţii a provocat "afecţiunile" imaginarului colectiv de azi (ce a mai rămas din el), tarele conştiinţei moderne, atunci căutarea vechii *deplinătăţi* mentale trebuie să înceapă cu recuperarea dimensiunii sacrale a existenţei, cu stimularea capacităţilor creatoare (deziderate pe care un Eliade nu obosea să le susţină) şi nu cu o nouă cenzurare a acestor facultăţi. Cel mult, ţinând cont de rolul imens al imaginii pentru civilizaţia actuală (deşi într-o accepţiune exterioară, pur optică), se putea prescrie o canalizare a imaginarului, dar nu o stăvilire a lui. Deoarece, din iconoclastă cum era mentalitatea occidentală pe timpul Reformei, ea a devenit, în secolul XX, iconodulă, sărind de la raţionalism în senzitivitate printr-un mecanism compensatoriu de defulare colectivă, declanşat din momentul în care puritanismul canonic care instituise cenzura a ieşit din scenă, delegitimat de autoritatea temporală.

Simptomele acestui joc de reflux şi flux al imaginarului au fost înregistrate, de altfel, de şcoala de psihanaliză de la Chicago, care a observat la majoritatea pacienţilor de prin anii '70-'80 o mutare de accent, o schimbare a tipului de nevroză: în topul tulburărilor psihice, "complexul lui Narcis" a luat locul "complexului lui Oedip" (11). Tâlcul acestei mutaţii nu este greu de ghicit: civilizaţia americană a devenit narcisiacă (sindrom hollywoodian?), complăcându-se în a-şi admira muşchii în oglindă, "exhibiţionist şi adulatoriu", după expresia aceluiaşi invitat. Dacă ne amintim că ambele complexe constituie două momente narative ale aceluiaşi mit hermetic (12), după gestul deicidar al lui Oedip, apariţia autodestructivă a lui Narcis se înscrie în logica complacerii în imanenţă a celui care şi-a uitat rădăcinile cereşti.

(Va urma)

---

(6) "Un nou umanism", în *Nostalgia originilor*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1994, pp.133-28, în special pp.16 şi 23-24.

(7) Vezi Ştefan Afloroaei, *Cum este posibilă filosofia în estul Europei*, Ed. Polirom, Iaşi, 1997, p. 89. Dacă este adevărat, cum scrie autorul, că "interpretarea – sau, mai precis, comprehensiunea – este constitutivă oricărei experienţe omeneşti" (*op. cit.*, pp. 193-194), ea nu poate lua, însă, *orice* formă. Nu este posibil decât în cazuri extrem de rare, pe care le calificăm patologice, ca experienţei noastre sensibile să i se înfăţişeze un cal şi ea să-l categorisească drept ceas; nu putem asculta Simfonia a V-a şi să credem că avem de-a face cu zumzetul de fond al unui stup; în scurt, nu putem aprehenda *oricum* datele ce se oferă simţurilor noastre. E drept că, în logica simbolului şi a unor experienţe mistice, această *coincidentia oppositorum* a formelor-sensuri este prezentă. Dar obiectul devenit simbol al conştiinţei mistice, deşi operează o transcendere către altă semnificaţie, continuă să rămână totodată şi ceea ce este ca existenţă "naturală".

(8) *Eros şi magie*, ed. cit., în special cap. IX: "Marea cenzură a fantasticului".

(9) În lipsa fantasmelor interioare care să fixeze şi să disciplineze experienţele personale de tip Kierkegaard, credinţa se pierde, nemaifiind dublată şi de imagini contemplate *direct*, oferind, în afară de simpla credinţă, certitudinea cunoaşterii.

(10) Oricum, realitatea nu-i contrazice aserţiunea dintâi, arătându-se şi mai inedită. Acel *wind of change* de după 1989 nu a anunţat post-reformismul, ci a confirmat postmodernismul, deja lansat ca mişcare de idei. Folosind limbajul ieşeanului, se poate spune că societatea nu şi-a rulat încă toate variantele de program pe baza căruia funcţionează de la Reformă încoace.

(11) N. Gavriluţă, *op. cit.*, pp. 180 şi 188. Referinţa aparţine lui L. Antonesei.

(12) În tratatul *Poimandres*.

Argument. Lumea și Biserica au fost dintotdeauna reciproc permeabile. Acest fapt stă la baza întregii dinamici a istoriei mântuirii. Diferența de "potențial duhovnicesc" dintre cele două continuă să genereze o circulație intensă a valorilor și semnificațiilor.

Pe de o parte, Biserica este chemată să asume și să sfințească lucrurile lumii ("Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea..."). Pe de altă parte, lumea, în conotația ei secundă (ținut al neascultării de Dumnezeu și "poartă a iadului"), exercită o presiune corozivă asupra Bisericii, fără a reuși în cele din urmă să o biruiască.

A trăi înseamnă a te sluji într-un fel sau altul de lucrurile acestei lumi. Omul este iconom al lucrurilor lumii, de buna lor chivernisire depinzând însăși mântuirea sufletului său. Fapt este că dorim uneori să scăpăm de povara acestei responsabilități și "soluția" cea mai la îndemână se arată a fi un soi de "ipocrizie cucernică": 1) lucrurile lumii trebuie condamnate, întrucât ne îndepărtează de Dumnezeu, 2) însă continuăm să ne folosim (copios) de ele, din pricina "slăbiciunii" proprii.

Rugăciunea Bisericii este întâi de toate euharistică. Mulțumim lui Dumnezeu pentru darurile Sale, în felul acesta, sfințindu-le. Sub incidența acțiunii sfințitoare nu intră doar pâinea, grâul, vinul și untdelemnul, ci întreg evantaiul alcătuitor al Creației. Prin stropire cu aceasta apă sfințită, obiectele realității "profane" devin parte a lucrării ziditoare a Trupului lui Hristos.

Metabolismul sfințitor al Bisericii depășește granițele priceperii omenești și ne scandalizează adesea prin caracterul neobișnuit al "soluțiilor" izbăvitoare.

Până în ziua de astăzi, fiul cel mare continuă să fie indignat de fervoarea declanșată la întoarcerea mezinului risipitor. Această "risipă", pe care Dumnezeu găsește de cuviință să o sancționeze într-un chip atât de contrar așteptărilor noastre, își află însă tâlcul în abisurile preștiinței și ale iconomiei Sale. "De multe ori, ceea ce numim Biserică este de fapt lume, iar ceea ce numim lume sălășluiește chiar în tinda Bisericii" (Ch. Yannaras).

"Membrană" ce străjuiește această vecinătate plină de riscuri și de promisiuni, *tinda* este prin excelență un *interval al pocăinței*. Pocăința necesară celor din lume ca să înainteze către Biserică, iar celor căzuți din Biserică pentru ca să *i* se poată alătura din nou. Tinda este loc al opțiunii și al unei prime purificări. Prin tindă, lucrurile lumii privesc către Biserică și iarăși prin tindă Biserica își deschide larg brațele (într-un elan cosmic, integrator). În fine, tinda este locul *ieșirii către lume*, ieșire care poate fi ieșire "a lui Iuda" ("și era noapte..."), ori a tânărului bogat, ori ieșirea cea binecuvântată, cea "în pace".

Creația ca antropofanie (în care se arată că persoana umană este productivă/creatoare, în vreme ce natura este reproductivă/multiplicatoare). Considerațiile ce vor urma se pliază pe distincția tradițională dintre natura umană și persoană. Actul omenesc al *creației* poate fi înțeles mai bine dacă este considerat împreună cu partenerul, rivalul și fratele său geamăn: actul *fabricării*.

Fabricarea și creația întruchipează pe Marta și Maria în sfera activităților omenești. Dacă ar fi să riscăm o definiție, am spune că actul de creație constituie expresia absolută a persoanei. Știm însă că persoana se manifestă strict în perimetrul propriei naturi și nicidecum în afara ei. Prin urmare, *creația* nu poate fi aflată ca atare "în stare pură", ci asociată în permanență "meșteșugului", *fabricării*.

Atunci când spunea "nimic nou sub soare", Solomon se referea cu siguranță la sinuozitățile firii omenești, pe care le cunoștea mai bine ca oricare altul. Lucrurile stau însă cu totul altfel dacă abordăm omul în latura sa intimă, în *identitatea* sa. Constatăm așadar, cu surprindere, că persoana umană reușește, în momentele sale de autenticitate, performanța de a aduce în sfera existenței o *calitate* absolut nouă, unică, irepetabilă.

În comparație cu fabricarea, actul de creație este – *mutatis mutandis* – "născut iar nu făcut". Le deosebește radical faptul că fabricarea este silită să urmeze un proiect (structură, cod) prestabilit, *determinat*, în vreme ce creația *survine* dintr-o mare "necunoaștere", dintr-un sentiment dureros al limitei. Ceea ce rezultă în urma unui autentic act de creație este o configurație absolut nouă, o expresie adecvată intimității sufletului omenesc, *realității* lui. Ne spune ceva adevărat despre om, și o face într-un mod cu totul original.

Natură, persoană, creație. *Natura*, *persoana* și *creația* își dau întâlnire în spațiul și pe durata operei. Vocea intimității personale grăiește pe limba naturii umane, din această "coliziune" creatoare luând naștere ceea ce numim generic "cultură".

Termenul "coliziune" sugerează ambivalența acestui proces. Pe de o parte, omul dorește să ipostazieze natura *în felul său*: personal, unic și neasemănător. Natura, la rândul ei, își manifestă cu tărie autonomia existențială (dobândită în momentul căderii adamice), sufocând până la anihilare identitatea originară a persoanei. Captiv în lanțul – uneori foarte lung – al determinismelor naturale, omul riscă să își rateze vocația creatoare a propriei vieți. Aceasta înseamnă, în accepțiunea Părinților Bisericii, a trăi "în chip firesc", redus la statutul de individ – previzibil, lipsit de relief, amestecat în masa colectivă a indivizilor umani.

Creație și ideologie. Mizele actului de creație trebuie căutate în afara determinărilor câmpului cultural. Deși întrupată în condiții istorice concrete, activitatea de creație își trage sevele din profunzimile personale – ori dacă vrem, *interpersonale* – ale subiectului creator. Ea ține de ceea ce este autentic, de elanul intim, transcendent al "omenescului".

Spre deosebire de individul natural, care poate fi izolat și "cuantificat" ca atare, persoana are o existență în mod esențial dialogică. Persoana se actualizează în actul comuniunii și în afara actului comuniunii nu putem vorbi de persoană. În această perspectivă, creația este o *chemare la împărtășire/cuminecare*.

Pe această distincție – fundamentală – între om ca persoană, *chip irepetabil al dumnezeirii*, și om ca *individ al speciei umane*, se fundamentează diferența radicală dintre creație și ideologie.

Ideologia este circumscrisă unei intenționalități utilitare. În limbaj informatic, putem spune că ea *operează un algoritm* asupra unei *baze de date* în vederea *îndeplinirii unei sarcini* (*task*). Un exemplu la îndemână îl furnizează industria reclamelor: se urmărește sporirea vânzărilor unui produs; se înveșmântează "artistic" *ideea* oportunității cumpărării acelui produs; ideile sunt diverse, pe măsura diversității produselor colportate, *fie* ele materiale, culturale, politice ori chiar religioase.

La distanță astronomică de fabricarea unui veșmânt ideologic, actul de creație este în sine *absolut gratuit*. Cu el nu se intenționează "să se facă" ceva. Ori, dacă dorim, el manifestă o intenționalitate mult mai intimă a *sufletului* omenesc.

Una dintre cele mai grave confuzii pe care le putem face atunci când evaluăm un produs cultural este aceea dintre "tematică" și *conținutul propriu-zis*. Se consideră adesea cu ușurătate că valoarea de adevăr a unui enunț rezidă în mod necesar în "tematică", în *CE-ul enunțului*. Însă tocmai coerența formală și logică a "învelișului" poate să înșele în chip fatal vigilența noastră critică, dacă nu luăm aminte la mesajul de fond, la *duhul* respectivului enunț.

"Tonul face muzica" și, spus într-un anume fel, "Bucură-te Mireasă, pururea Fecioară!" poate fi transformat în cea mai cruntă blasfemie!...

Insinuarea ideologiilor în spațiul activității de creație capătă o conotație îndoit suspectă atunci când tezele redactate artistic sunt "bune" și "frumoase", pe scurt: *pilduitoare*. Nocivitatea sporită a unor filme, tablouri ori muzici religioase stă în *deviația subtilă* pe care o promovează – acea fărâmă de inautentic care amenință să dospească în întregime fibra verticală a inimii creatoare, și anume *evlavia*.

Profesionalism și creație. Nu există criterii logice pe baza cărora să putem stabili *dacă* și *în ce măsură* un produs cultural este sau nu rezultatul unui autentic act de creație. Există criterii pentru evaluarea profesionalismului, și pe acestea din urmă le putem însuși prin educație.

Actul de creație, însă, nu se lasă obiectivat ca atare. Cunoașterea și stăpânirea mijloacelor de expresie constituie doar una dintre premizele sale. În câmpul acestor premize el *survine*. Un minunat "accident". Un "trăsnet" ce va lovi cu precădere cele mai înalte cote ale profesionalismului. Nu le va lovi însă *în mod necesar* – *și nu doar* pe cele mai înalte. Biografia marilor creatori cunoaște destule "pauze de inspirație". De cealaltă parte, întâlnim uneori pecetea inconfundabilă a "momentului de grație" în cele mai mărunte și mai anonime demersuri făuritoare.

Doar capodoperele au privilegiul de a ilustra în chip magistral caracterul dumnezeiesc al elanului creator. Majoritatea produselor culturale se situează într-un plan secund, în care momentele de autenticitate sunt împletite în mreaja tehnicilor de expresie. Făuritorul nu are întotdeauna resurse (curaj, jertfelnicie) pentru a duce la capăt travaliul actului de creație și se lasă uneori pradă ispitei de *a plini* opera prin "fabricarea" mădularelor lipsă. Mlaștina conformității stereotipe se află întotdeauna la pândă, gata să-i amăgească setea de identitate. Elanul creator poate fi sufocat uneori chiar de către exuberanța trufașă a "uneltelor" ce refuză să i se subordoneze. Profesionalismul, în acest caz, rămâne doar un profesionalism al aplicării rețetelor de fabricație.

În fine, există produse culturale ce nu au parte nici măcar de această brumă de profesionalism (și el un reflex al darului lui Dumnezeu).

Acest descrescendo sugerează deja reperele unei axiologii. Determinarea valorii este relativă; nu într-atât de relativă însă încât să fie cu totul lipsită de obiectivitate. Dacă nu ne putem sprijini pe criterii logice și evaluări cantitative, suntem totuși înzestrați cu un "aparat de măsură și control" infinit mai adecvat: *gustul*, *instinctul valorii*, *discernământul*.

Literatura creștină numește două tipuri de discernământ: *natural* și *duhovnicesc*. Primul dintre ele este sădit de Dumnezeu în inima fiecăruia. Pe cel din urmă îl dobândim la cote înalte ale vieții duhovnicești.

Discernământul natural *nu se învață, ci se cultivă*. Prin exercițiu, prin contact îndelung cu valorile autentice. Prin consolidarea unei sensibilități orientate în sens contrar confortului intelectual. Și – *nu în* ultimul rând – prin rugăciune asiduă.

Asemenea sistemelor sofisticate de ochire, discernământul fixează valoarea prin coincidența a trei repere: *autenticul*, *eticul* și *esteticul*. Orientarea în spațiul culturii nu cere mai puțină prezență de spirit decât pilotarea unui avion de luptă.

În sprijinul acestei activități de orientare axiologică vom încerca să developăm câteva din mizele profunde ale activității de creație.

Creația ca percepere justă a realității lucrurilor. "Îndreptător credinței și chip blândețelor, povățuitor înfrânării Te-ai arătat pe Tine turmei Tale, Adevărul lucrurilor..." (*Minei*). Faptul că, între alte nume dumnezeiești, Hristos îl asumă și pe acela de "Adevăr al lucrurilor" legitimează interesul pentru autenticitatea celor mai mărunte realități ale vieții de zi cu zi. Autenticitatea unui lucru cere însă, întâi de toate, o autenticitate a percepției. Departe de a fi un act de înregistrare și asamblare pur mecanică a senzațiilor elementare, percepția dovedește o dată în plus autonomia identității personale în raport cu natura "obiectivă" a lucrurilor. În actul percepției, ponderea o constituie nu componenta senzorială, ci *software*-ul prin care interpretăm și integrăm, într-o imagine de ansamblu, datele realității.

Acest "*software* interpretativ al lumii" face parte din însăși ființa noastră. Ne naștem oameni, dar mai ales *devenim* oameni prin integrare treptată în sânul familiei și al comunității. Omul este o ființă socială în chiar existența sa psihosomatică, cel mai bun argument în acest sens fiind cele câteva cazuri de "copii lup" (adoptați de către animale) pe care societatea nu a mai reușit să-i integreze ulterior, în ciuda unor foarte mari eforturi.

(continuare în pag. 10)

PUBLICISTICA D-LUI GABRIEL CONSTANTINESCU SAU GÂLCEAVA ANTICOMUNISTULUI CU LUMEA

Gabriel Constantinescu

GÂLCEAVA ANTICOMUNISTULUI CU LUMEA

Cronica unui deceniu de tranziție (1991-2001)

Textul de față reprezintă prefața volumului *Gâlceava anticomunistului cu lumea. Cronica unui deceniu de tranziție (1991-2001)* de **Gabriel Constantinescu**, ediție îngrijită și prefațată de Răzvan Codrescu, recent apărută la Editura Christiana din București (394 pagini). Lansarea volumului a avut loc joi, 7 noiembrie 2002, la Biblioteca "Astra" din Sibiu, în ajunul zilei onomastice a autorului (8 noiembrie – Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil) și puțin după împlinirea vârstei de 81 de ani (5 noiembrie). Întreaga Redacție a revistei *Puncte cardinale* îi urează și pe această cale **LA MULȚI ANI, SĂNĂTATE ȘI SPOR!**, stându-i alături cu ucenicească recunoștință, cu dreaptă prețuire și cu vie dragoste întru Hristos.

Gâlceava anticomunistului cu lumea. Cronica unui deceniu de tranziție (1991-2001) este o selecție din editorialele și comentariile publicate de autor în revista *Puncte cardinale*, al cărei director este. Se reconstituie astfel, prin prisma unei viziuni critice de dreapta, traseul sinuos al unui deceniu de istorie românească. Deși politicul este punctul generator și dominant al discursului, el este conformat în adâncime de o înaltă rigoare morală. Dincolo de analistul politic, cititorul va descoperi aici un moralist superior, dublat de un temeinic om de cultură. Tocmai prin această dimensiune etică și culturală (i-am putea spune deopotrivă „pedagogică" sau „paideică"), textele se salvează de efemeritatea contextului, alcătuind nu doar un corpus documentar, dar și un coherent mesaj teoretic și formator, însuflețit de accente testamentare și chiar profetice.
Chiar dacă într-un mod nesistematic, scrisul gazetăresc al lui Gabriel Constantinescu conține o întreagă doctrină de dreapta, credincioasă principiilor tradiționale, dar nu mai puțin atentă la problematica specifică a actualității. Adversarii săi declarați sunt, îndeobște, (neo)comunismul, politicianismul, lenea, indolența și vulgaritatea. El își asumă să lupte donquijotește cu „nemernicia" românească a ceasului de față, adoptând fără rabat poziția unui *naționalism critic*, străin de orice urmă de populism.

Răzvan Codrescu

EDITURA CHRISTIANA

Născut la Sibiu (5 noiembrie 1921), fiu al scriitorului Paul Constant (1895-1981), Gabriel Constantinescu, înainte de a fi autor de cărți, publicist sau editor, este o vie și lucidă conștiință românească, mărturisitor exemplar al unei generații de excepție, care a știut să moară și să învie pe toate crucile istoriei, zdrobită dar niciodată înfrîntă, cu destinul tăiat în "carnea vie" a celui mai smintit dintre veacuri.

Pentru că este un om de dreapta și pentru că revista *Puncte cardinale* (pe care a întemeiat-o în 1991) a susținut, vreme de mai bine de zece ani, o fermă poziție națională și creștină, Gabriel Constantinescu a trecut în ochii multora drept un fost deținut politic cu trecut legionar, ceea ce ar fi poate onorant, dacă ar fi adevărat, pentru că marea aventură legionară, dincolo de erorile, excesele și neîmplinirile ei, a avut și o latură pozitivă de românism jertfelnic și de solidaritate europeană în numele lui Hristos. Cînd se va scrie adevărata istorie și exegeză a legionarismului interbelic, fără patimi și fără prejudecăți, se va vedea în ce măsură virtuțile lui răscumpără nu puținele-i păcate.

Dar Gabriel Constantinescu n-a fost legionar și nici măcar "frate de cruce". A fost doar contemporanul și martorul parțial al unui fenomen pe care s-a străduit să-l înțeleagă și cu care a venit în contact mai mult în prizonierat și în temniță decît în Sibiul primei tinereți. A crescut însă organic în duhul românismului (care "suflă" unde vrea", iar nu doar în faldurile cămășilor verzi) și în cultul sănătos al valorilor clasice, al moralității și al onoarei.

Generația sa intelectuală, încă imberbă la 1940, s-a caracterizat, în cea mai mare parte a ei, printr-o instruire temeinică (deși adeseori nedefinitivată, din pricina contextului istoric), prin seriozitate, idealism curat și spirit de dăruire. Ea n-a mai apucat decît agonia României Mari, iar comunismul a bulversat-o de timpuriu; de nu s-ar fi întîmplat așa, acesta ar fi fost elementul uman capabil să facă din România, pe bazele puse deja de strălucitele generații anterioare ale lui N. Iorga și M. Eliade, o adevărată putere europeană a Estului, creștină și anticomunistă, cu o civilizație și cu o cultură de nivel occidental, dar și cu nota sa de specificitate (dată îndeosebi prin sinteza de Occident și Orient, de latinitate și ortodoxie). Dar crudul "destin" românesc al lui "n-a fost să fie" i-a împins pe tinerii de atunci – și țara o dată cu ei – într-o tragică fundătură. Faptul că cei mai mulți dintre aceștia, deși anulați social și profesional, au rezistat *moral* tragicelor încercări este o dovadă în plus a bunei lor plămade, dar și un posibil reper de "exemplaritate", din păcate insuficient valorificat în haosul imund al lumii postcomuniste.

Traseul biografic al lui Gabriel Constantinescu este grăitor pentru destinul general al acestei elite sacrificate. În 1940, cînd actualul director al *Punctelor cardinale* absolvea Liceul "Gh. Lazăr" din Sibiu, marele război izbucnise deja, bătîndu-ne și nouă la ușă[1]. În fața acestei situații, tînărul se simte dator, civic și moral, să îmbrățișeze cariera armelor. În 1942 absolvă Școala Militară de Ofițeri de Cavalerie "Regele Ferdinand I" din Tîrgoviște și este repartizat în Regimentul de Gardă Călare, cu care ia parte, ca tînăr sublocotenent, la campania anticomunistă din Răsărit. Cade în mîinile rușilor, refuză categoric actul de trădare militară de la 23 august 1944 (numit eufemistic "întoarcerea armelor" și concretizat în înființarea, la inițiativa și sub controlul Moscovei, a celor două divizii roșii numite "Tudor Vladimirescu" și "Horia, Cloșca și Crișan") și rămîne în prizonierat pînă în mai 1948 (trecînd pe la Oranki, Mănăstîrca, Krasnigorsk, Gorki, Usciova, Marșansk).

Eliberat și revenit în țară, încearcă să-și croiască o nouă cale, în pofida potrivniciei vremurilor. Dă curs, cu o anume naivitate, mai vechii sale pasiuni pentru filosofie; capătă anevoie dreptul de a se înscrie la Facultatea de Filosofie din București (pe atunci doar în "tranziție" spre totala ideologizare), dar în cele din urmă reușește, iar după numai doi ani obține licența.

Performanța rămîne fără finalitate imediată, pentru că în iunie 1950 este arestat de Securitate (sub tripla acuzație de "tipărire și difuzare de publicații interzise", "uneltire împotriva ordinii sociale" și "deținere ilegală de arme și muniție"), judecat și condamnat la 10 ani de închisoare (Securitatea Sibiu, Ministerul de Interne, Jilava, Aiud, Canal-Peninsula, Baia Sprie, Valea Nistrului, Lugoj și Gherla, de unde s-a eliberat în 1960). Între 1960-1962 are domiciliu obligatoriu în Bărăgan (Satu Nou-Viișoara), unde se căsătorește (la aproape 40 de ani) cu Maria Blaj (la rîndul său deținută politic, ca fostă membră a "Cetățuilor de fete") și unde li se va naște, în 1961, prima din cele două fete.

Întors la Sibiu, unde casa părintească fusese între timp asaltată de "chiriașii" impuși de Stat, trăiește cu proaspăta familie în bucătăria și dependințele propriei case (a cărei *reconquista* se va încheia abia în 1976). Încercînd fără succes să se angajeze pe un post mai apropiat pregătirii sale, nu este acceptat nici măcar în învățămîntul ajutător, așa că este nevoit să se mulțumească, pornind de la munca necalificată, să fie slubaș al Întreprinderii de Construcții din Sibiu (unde mai tîrziu va face pe contabilul). Simțind că nu se va putea consolida social decît printr-o nouă recalificare, găsește energia ca la 45 de ani să redevină student (de data aceasta la fără frecvență), la Facultatea de Cibernetică din București (1966-1972), opțiunea fiind acum evident una pragmatică. Din 1975 este informatician în cadrul Centrului de Proiectări Sibiu, de unde se pensionează, ca regretat profesionist, în 1987.

După căderea comunismului, devine membru al Asociației Foștilor Deținuți Politici din România și al Uniunii Veteranilor de Război. Participă la constituirea Uniunii Democrat-Creștine din România (ianuarie 1990), dar înțelege relativ repede, pe de o parte că, în inconsistența și neorînduiala vieții românești postcomuniste, un efort de pedagogie națională este mai urgent decît o hazardată acțiune politică de dreapta, iar pe de altă parte că adevărata misiune a generației închisorilor, cu precădere în fața lui Dumnezeu și a morților săi, este una de mărturisire și de veghe morală. Din această atitudine principială și din această stare de spirit s-au născut, în pofida puținătății mijloacelor materiale, revista și editura *Puncte cardinale*.

Întrucît, în ultimii zece ani, existența lui Gabriel Constantinescu se confundă cu cea a *Punctelor cardinale* (cărora le-a asigurat o apariție neîntreruptă, în care a scris regulat și din care sînt extrase și textele ce alcătuiesc recentul volum), îmi voi îngădui să insist asupra genezei și obiectivelor publicației sibiene[2], citînd cîteva pasaje din interesantul interviu apărut în ambianța festivă a Numărului 100 (aprilie 1999), sub titlul "Principiile nu au vîrstă" (p. 2).

"Spre jumătatea anului 1990 – spune G. C. – toți oamenii cu capul pe umeri au înțeles că speranțele din Decembrie ´89 fuseseră doar o amăgire. Reînființarea Securității (în urma evenimentelor de la Tîrgu Mureș), rezultatele alegerilor din Mai și constituirea unui guvern «legitim», a cărui primă măsură a fost chemarea minerilor

☛

1. România intrase în război, de partea Axei, la 22 iunie 1941, nu doar cu năzuința reîntregirii, dar și cu conștiința misionară a unei Cruciade împotriva bolșevismului. Cel puțin la nivelul corpului ofițeresc, ambele motivații erau la fel de puternice.

2. Care la un moment dat a avut și un supliment popular intitulat *Lumea satelor* (din octombrie 1994 pînă în iunie 1996), abandonat din motive financiare.

pentru a apăra «democrația originală» și a spulbera fenomenul sublim al Pieței Universității, m-au pus în fața în fața alternativei: resemnare sau luptă. Valorificînd singurele urmări pozitive ale evenimentelor din Decembrie '89, libertatea de asociere și libertatea de expresie, am optat pentru *luptă*, arma aleasă fiind însă *cuvîntul*. Cu un grup alcătuit din foști deținuți politici și din tineri intelectuali sibieni, am luat inițiativa întemeierii unei publicații care să apere tradiția românească autentică, demascînd diversiunile neocomuniste, dar și celelalte forme de stîngism anticreștin și antinațional (...) Inițiativa noastră a găsit dintru început sprijin în București, mediator fiind scriitorul Marcel Petrișor[3], și el fost deținut politic (...)

Mai întîi am ținut să cinstim memoria celor căzuți și să încercăm să le facem dreptate. Apoi am creat cîteva punți: între bătrîni și tineri, între Țară și Exil, între diferitele confesiuni creștine Ne-am atras un public fidel (chiar dacă nu foarte numeros), ce poate deja constitui nucleul unei noi drepte românești, deși se află destul de risipit. In fine, am arătat, cred, că o publicație serioasă de dreapta este posibilă și că Tradiția poate răspunde plauzibil provocărilor actualității".

Așa cum persoana lui Gabriel Constantinescu a fost abrupt asociată cu legionarismul, tot astfel revista a fost mecanic pusă în legătură cu un faimos volum de publicistică ortodoxistă al lui N. Crainic[4]. Directorul ei ține să lămurească:

"În ceea ce privește denumirea revistei, unii cred că a fost preluată din titlul cărții lui Nichifor Crainic, *Puncte cardinale în haos*. E însă o simplă coincidență (*non è vero, ma è ben trovato*). Ceea ce am avut noi în vedere, dincolo de orice aluzie sau înrudire culturală, a fost ideea pură și simplă de *orientare*, de recuperare a *reperelor*, atît de necesară unui popor dez-orientat cu brutalitate de lungile decenii de comunism". (Trebuie adăugat, în privința subtitlului revistei, că, după mai multe variante abandonate, el s-a fixat, din iunie 1992, la: "Periodic independent de orientare național-creștină".)[5]

În *Puncte cardinale* și-a publicat inițial Gabriel Constantinescu, aproape în exclusivitate, lucidele și uneori causticele comentarii politice și morale (multe sub formă de editorial), precum și – în serial – lungile studii despre arabi[6], evrei[7], Talmud[8] și Cabala[9].

Poate unora li se va părea straniu, dar după cultura română și cea germană, fostul ofițer de Cavalerie a manifestat o pasiune constantă față de istoria și valorile semitice[10]. Teza sa de doctorat în Filosofie (definitivată mult înainte de 1989, recomandată călduros de un Ion Banu sau de un Gh. Vlăduțescu, dar care n-a ajuns să fie susținută din pricina numeroaselor obstrucții securistice și birocratice) a fost închinată filosofului arab Ibn Haldun (sec. XVI), recunoscut astăzi de tot mai mulți specialiști drept adevăratul părinte al sociologiei și unul dintre cei mai interesanți precursori ai filosofiei istoriei. Din cît am cunoștință, ampla monografie a domnului Constantinescu este unica pînă astăzi din bibliografia românească de specialitate. Ea a constituit și debutul său editorial, în colecția "Religiile Cărții" a Editurii Anastasia[11]. Citez de pe coperta finală:

"Fost ofițer în timpul celui de-al doilea război mondial, cu studii de Filosofie și Matematică, autorul acestei cărți (...), deși trecut prin cele mai cumplite experiențe ale acestui secol (frontul de Răsărit, prizonieratul la ruși, închisorile comuniste din România, domiciliul forțat în Bărăgan, apoi libertatea «controlată» și marginalizarea socio-profesională), a găsit totuși puterea să se întoarcă la filosofie, sfidînd «teroarea istoriei». Cartea de față reprezintă nu doar rodul unei pasiuni constante și unei competențe îndelung dobîndite, dar și un fel de răscumpărare a destinului" (pentru întreaga poveste a acestei cărți – *Habent sua fata libelli* – a se vedea postfața ediției Anastasia, pp. 237-243).

Ulterior îi vor apărea alte două volume (alcătuite pe baza textelor din *Puncte cardinale*[12]): *Marginalii la Talmud* (Editura Dacia, Colecția "Homo religiosus", Cluj-Napoca, 1999) și *Evreii în România (secolele XVI-XX)* (Editura FRONDE[13], Alba-Iulia – Paris, 2000). Volumul de față este deci al patrulea ce poartă semnătura lui Gabriel Constantinescu[14].

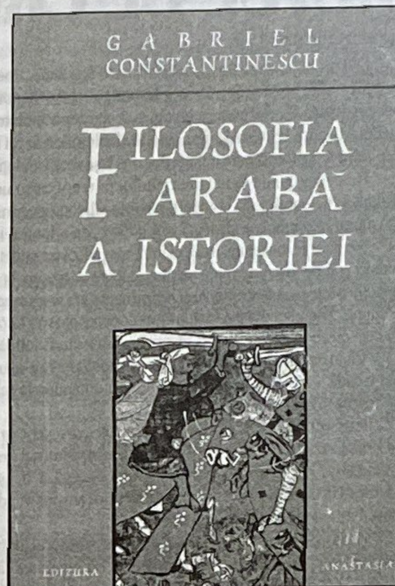
Reprezentîndu-l pe autor mult mai intim decît volumele anterioare, *Gîlceava anticomunistului cu lumea. Cronica unui deceniu de tranziție (1991-2001)* este o selecție (inevitabil subiectivă)[15] din editorialele și comentariile publicate în intervalul menționat. Se reconstituie astfel, prin prisma unei viziuni critice de dreapta, traseul sinuos al unui deceniu de istorie românească. Deși *politicul* este punctul generator și dominant al discursului, el este conformat în adîncime de o înaltă rigoare *morală*. Dincolo de analistul politic (foarte "la zi", cum se va vedea, cu lucrările de istorie, politologie și filosofie politică ale momentului, atît din aria autohtonă, cît și din cea occidentală), cititorul va descoperi aici un moralist superior, dublat de un temeinic om de cultură.

Tocmai prin această dimensiune etică și culturală (i-am putea spune deopotrivă "pedagogică" sau "paideică"), textele se salvează de efemeritatea contextului, alcătuind nu doar un corpus documentar, dar și un coherent mesaj teoretic și formator, însuflețit de accente testamentare și chiar profetice. Deși într-un mod nesistematic, scrisul gazetăresc al lui Gabriel Constantinescu conține o întreagă *doctrină de dreapta*, credincioasă principiilor tradiționale, dar nu mai puțin atentă la problematica specifică a actualității. Adversarii săi declarați sînt, îndeobște, (neo)comunismul, politicianismul, lenea, indolența și vulgaritatea. El își asumă să lupte donquijotește cu "nemernicia" românească[16], adoptînd fără rabat poziția unui *naționalism critic*, străin de orice urmă de populism.

Dacă *Punctele cardinale* ar fi avut posibilitatea unei audiențe mai largi, Gabriel Constantinescu ar fi fost fără îndoială o voce mult mai "grea" și mult mai respectată în peisajul atît de pestriț al dezbaterilor etice, ideologice și doctrinare ale ultimului deceniu românesc. Volumul de față încearcă să recupereze ceva din această nobilă excelență a marginalității, adăugîndu-se, cred, bibliografiei esențiale a unei drepte românești reconstruite din mers, spre îndreptarea unei lumi ce se cere deopotrivă iubită și certată, în numele lui Dumnezeu și al "neamului cel adormit", adică al Eternității ce se cuvine să puncteze Istoria, pentru ca nu cumva apocalipsa să înceapă cu noi...

Răzvan CODRESCU

3. Născut în 1930, autor a numeroase volume de proză literară, eseistică și memorialistică, membru al Colegiului Redacțional pînă în momentul de față.
4. Nichifor Crainic, *Puncte cardinale în haos*, Editura "Cugetarea" – Georgescu-Delafras, București, 1936; reed. Editura Timpul, Iași, 1996 (cu inadmisibile modificări de conținut) și Editura Albatros, București, 1998.
5. "În fond, *noi* am fost consecvenți. Încă de la primul număr am afirmat *ideea națională* și *ideea creștină*, chiar dacă din rațiuni strategice sau conjuncturale am întrebuințat temporar și alte etichete", a explicat Gabriel Constantinescu cu mai multe prilejuri (inclusiv în interviul menționat).
6. "Lumea arabă – adevăr și prejudecată" (de la Nr. 8-9/1993 pînă la Nr. 2/1996); *cf.* și "Islamismul între adevăr și prejudecată" (de la Nr. 11/2001 la Nr. 7/2002).
7. "Evreii în România" (de la Nr. 7/1992 pînă la Nr. 4/1995).
8. De la Nr. 3/1996 pînă la Nr. 3/1999.
9. De la Nr. 4/1999 pînă la Nr. 8/2001.
10. Face parte din pitorescul tragicomic al presei dîmbovițene faptul că anumiți politruci ai "politicii corecte" au crezut că-l pot învinui tocmai de... "antisemitism"!
11. Gabriel Constantinescu, *Filosofia arabă a istoriei. Ibn Haldun*, Ed. Anastasia, București, 1996.
12. Vezi mai sus, notele 5 și 6. Se află în pregătire pentru editarea în volum și studiul despre Cabala.
13. Fundația româno-franceză FRONDE a acordat revistei *Puncte cardinale* premiul său pe anii 1996 și 1997.
14. Se cuvine observat, în treacăt, că pînă acum Gabriel Constantinescu nu și-a editat nici un volum propriu la Editura Puncte Cardinale...
15. Alcătuită de autor, cu sprijinul discret al subsemnatului.
16. "Nemernicia românească" este chiar titlul unuia dintre articole. Semnificativ, pe această linie, este și necruțătorul ciclu "Noroiul la români" (I-IV).

ACTUL DE CREATIE ÎN ICONOMIA MÂNTUIRII

(urmare din pag. 7)

Din pruncie, omul *învaţă să privească lucrurile*. Societatea îi pune la dispoziţie – prin cultură – un bogat repertoriu interpretativ care îi configurează ("mobilează") treptat personalitatea. Rod al unei umanităţi avariate de păcatul strămoşesc, cultura este, însă, o armă cu două tăişuri. Extrem de permeabilă ideologiilor de tot felul, ea se transformă adesea, din depozitară şi promotoare a valorilor, în duşmancă a vieţii înseşi.

Un exemplu: de la lungirea gâtului prin aplicarea unor inele din lemn, ori îngustarea forţată a picioarelor (la chinezi), până la siliconarea sânilor, mersul pe tocuri ori practica tatuajelor, *frumuseţea ideologizată* a făcut, de-a lungul istoriei, numeroase victime.

Nu doar frumuseţea, însă, ci întreaga paletă a realităţilor elementare, "de zi cu zi", este uneori atât de instrumentată ideologic încât se ajunge la o pervertire a sensibilităţii vecină cu schizofrenia. Aceste ideologizări nu ar avea *în sine* un caracter atât de nociv dacă ar rămâne benigne. Ele parazitează însă trupul concret al *realităţii omeneşti* pe care obişnuim să o trecem cu vederea din "comoditate" (presupusă a fi solidă ancorare în reperele unei tradiţii).

Viaţa duhovnicească însă nu a fost niciodată rod al unei inerţii. "Cel ce stă, să ia seama să nu cadă" – ne avertizează Apostolul, iar amănuntele cele mai banale ale cotidianului sunt de regulă şi cele mai problematice.

Raportul de inadecvare dintre *felul în care suntem îndemnaţi să privim lucrurile* şi *realitatea însăşi a lucrurilor* poate fi uneori răsturnat graţie unui moment de autenticitate creatoare. Dacă formele culturii ne configurează în general sensibilitatea, acea formă rezultată în urma unui act de creaţie autentică are puterea de a restabili *percepţia justă* asupra unui fapt oarecare al vieţii noastre.

Poate că acesta este sensul în care scriitorul contemporan Uwe Johnson (*Lettre Internationale*, toamna 2000) consideră că misiunea literaturii (prin extensie: a întregii creaţii artistice) nu este aceea de a administra lecţii de morală istoriei, realităţii, ci pur şi simplu de a o înfăţişa, *numindu-i corect determinările*.

Percepţia justă a unei realităţi oarecare este, în sine, o valoare extraordinară! A exprima, bunăoară, printr-un fapt de artă (un film, de exemplu), durerea atroce provocată de trădarea unei iubiri – în contextul cultural actual în care infidelitatea a devenit aproape normativă – înseamnă nici mai mult nici mai puţin decât restabilirea sensibilităţii în reperele ei esenţiale.

Creaţia în dialectica plăcere – durere. Vorbind despre plăcere şi durere, ne precipităm adesea ipocrit în judecăţi de valoare. Plăcerea – suspectă, dar râvnită; durerea – onorabilă, dar de ocolit. Încercăm de fapt să camuflăm, să domolim oarecum, în spatele acestei ipocrizii, tragismul funciar al propriei noastre condiţii: aceea de "purtători de trup şi vieţuitori în lume".

Ambivalenţa acestor termeni, în special "plăcerea", ne scandalizează, paralizându-ne astfel resorturile analitice. CE ESTE PLĂCEREA? Avem impresia că ştim atât de bine, din experienţă, încât ne refuzăm lămurirea absolut elementară a conceptului.

Este evident că atât plăcerea cât şi durerea sunt *stări ale sensibilităţii*, "semafoarele" ei. Sensibilitatea fiind una dintre componentele naturii umane, iar aceasta fiind disociată în sinea ei, din pricina păcatului strămoşesc, rezultă de aici că şi sensibilitatea este disociată, îmbrăcând felurite forme, cel mai adesea contradictorii. Practic, plăcerea şi durerea se asociază diferitelor secvenţe (compartimente, niveluri, mădulare) ale firii. Un aliment ce place gurii poate să nu placă stomacului (ori ficatului). Un act ce place trupului poate provoca o atroce durere morală şi invers. Ca *stare a sensibilităţii*, plăcerea semnalează că unei anumite secvenţe a firii "îi merge bine", adică: *se manifestă*, se conservă, se reproduce, se dezvoltă. Contrar plăcerii, durerea semnifică disfuncţia, disconfortul, epuizarea ori chiar distrugerea acelei secvenţe a firii.

De pe urma cunoaşterii (superficiale, de altfel) a mecanismelor firii profită din plin fabricanţii bunurilor culturale de larg consum.

Realitatea nu este în mod necesar plăcută, aşa cum nu este dureroasă cu tot dinadinsul. Ea *este aşa cum este* şi esenţial pentru noi e să o percepem ca atare, *în chip nemincinos*. Atunci când un produs cultural ne flatează sensibilitatea, prin cultivarea în exces a celor plăcute, ori prin îndulcirea "părţilor dure", putem să-l suspectăm de "făcătorie". Anume, că încearcă să ne manipuleze, să ne adoarmă conştiinţa critică.

Spre deosebire de "circul pentru mase", opera autentică de artă – în speţă, *capodopera* – nu mizează câtuşi de puţin pe "inducerea unor stimuli plăcuţi". Dimpotrivă chiar, ea provoacă uneori o durere intensă, ce poate fi semn al trezirii şi însănătoşirii sensibilităţii.

Plăcerea ori durerea nu pot fi asociate în chip mecanic valorii unui produs cultural. Satisfacţia pe care o procură un fapt de artă autentic nu trebuie absolutizată, transformată în idol, dar nici demonizată. Ea are locul ei, hrăneşte "omenescul" până la un punct şi sugerează prin analogie perspectiva tainică a întâlnirii omului cu propria identitate.

Actul de creaţie ca interogaţie. Nu întotdeauna suntem capabili ori dispuşi *să ne întâlnim* cu un fapt de artă. Vrem, de regulă, să evităm efortul de a satisface exigenţele participatorii ale unei asemenea întâlniri. Simpla percepţie a unui fapt cât se poate de oarecare poate declanşa o fisură adâncă în banalul nostru cotidian. Fisură prin care, dacă avem curajul, *interpelăm* şi *suntem la rândul nostru interpelaţi* de către realitate. Cu alte cuvinte, suntem somaţi să o privim faţă către faţă şi să dăm seamă de raporturile noastre cu ea.

Opera de artă are ca prim atribut pe acela că nu îşi minte contemplatorul.

Această privire fulgerătoare *în* şi *dinspre* absolut proiectează în noi o interogaţie gravă cu privire la propria noastră existenţă, la *sensul* ei. Ideologiile sunt cele care fabrică "idoli mentali", pe care creaţia autentică îi face de râs, punându-i în lumina neapropiată a adevărului. Dezbărată de false certitudini, de subterfugii şi inerţii, inima omului rămâne în compania propriei identităţi, a propriului destin. Chiar dacă acest eveniment are loc pe durata uneori a unei singure clipe, ori şi mai puţin...

Spre deosebire de "întrebare", interogaţia nu urmăreşte aflarea unui răspuns, întrucât ştie că acel răspuns nu există. Ea nu urmăreşte rezolvarea vreunei probleme, ci *sondează nemărginirea unei taine* (izvor de nenumărate răspunsuri).

Înainte de toate, însă, interogaţia se adresează acelei Prezenţe aflate în spatele tainei. Arta – spune Borges – este iminenţa unei revelaţii care nu se produce.

Prin urmare, nu *revelaţia*, ci faptul că este *Cineva capabil să o aducă în viaţa noastră*, aceasta este intuiţia fundamentală a artei. Fără îndoială că acest simplu fapt constituie deja o mare revelaţie...

Interogaţia este o mărime vectorială. Punctul ei de aplicaţie se află în inima omului. Vârful ţinteşte profunzimile tainei existenţei; suportul energetic al acestei săgeţi îl constituie *capacitatea noastră de a dori*.

Creaţie şi dorire. "Capacitatea de a dori" este tradusă în termenii antropologiei liturgice prin preafrumosul cuvânt *dorire*: "Întoarce dorirea mea către cele de sus". Dumnezeu nu doar Îşi iubeşte creaţia, ci *o şi doreşte*, cu o dorire ce traversează distanţa ontologică dintre Făcător şi Făptură, imprimând fiecărei existenţe un elan ascendent, comuniant.

Asemenea unui cristal impur, firea omenească împrăştie însă această "unică putere simplă" (*cf.* Sf. Dionisie Areopagitul, *Numirile dumnezeieşti*, cap. IV) într-o mie şi una de dorinţe contradictorii. (Dorinţă = *dorire ataşată unui obiect*, obiect ce promite să ne procure acele atribute care, în ultima analiză, îşi au izvorul în Sfânta Treime: binele, frumosul, autenticul, eficientul etc.) Unirea deplină a doririi o vom dobândi pe cele mai înalte trepte ale sfinţeniei. Până atunci ne revine sarcina anevoioasă de a gestiona acest bâlci – generat de mulţimea contradictorie a dorinţelor – în sensul unei cât mai fericite investiţii, ceea ce constituie una dintre mizele majore ale culturii.

De la picturile rupestre şi până la mediile digitale interactive, expresiile culturale ne "învaţă", într-un fel sau altul, ce anume să dorim şi de ce anume să ne ferim. Acesta este marele risc: faptul că fluxul principal ar doririi poate fi "drenat" prin tot felul de dorinţe colaterale este intens speculat de către diavol. Sensul principal al tuturor ideologiilor insinuate, în scop de manipulare, în spaţiul culturii, acesta este: să abată dorirea noastră de la cele de sus, prin tot soiul de capcane "logice" ori "estetice".

Nu este mai puţin adevărat, însă, că în chiar sânul unor astfel de inginerii culturale elanul creator al persoanei reuşeşte uneori să înfrângă dorinţele centripete, servituţile şi bovarismul funciar al firii omeneşti, realizând expresii de o surprinzătoare curăţie. În caruselul efemer al modelelor culturale, *capodopera* rămâne un punct static, un reper. Poate că de aceea se discută despre actualitatea, respectiv *contemporaneitatea* ei perpetuă.

Anvergura valorii unei capodopere atrage cu autoritate dorirea noastră, proiectând-o în *transcendenţa imediată a lucrurilor*, de unde răzbat semnificaţiile şi sensul lor profund.

Actul de creaţie în iconomia mântuirii. Pentru mulţi dintre noi, *cultura* şi *viaţa duhovnicească* sunt domenii iremediabil disociate.

Ne-am străduit în textul de faţă să arătăm că între ele ar putea fi practicată cel puţin o joncţiune, şi anume pe teritoriul *valorii*, plecând de la care viaţa duhovnicească ar putea asimila, în metabolismul ei *potenţator* şi *transfigurator*, cultura. Această intenţie explică titlul lucrării: "actul de creaţie" stă la temelia culturii, iar "iconomia mântuirii" la temelia existenţei înseşi.

Etimologic, "iconomia" înseamnă restaurarea ordinii (*nomos*) în creaţie (*oikos*). Reflex al ordinii universale, ordinea din viaţa noastră presupune *aşezarea fiecărui lucru la locul său, potrivit valorii sale*. "Omul nu cred că se îmbogăţeşte dispreţuind vreo realitate oarecare", spune Părintele Rafail Noica. Atunci când este vorba de cultură, însă, cel mai adesea ne caracterizează nu atât dispreţul, cât mai ales incapacitatea de a o integra vieţii duhovniceşti. Am în vedere în special muzica şi filmul – "monezile culturale" de cea mai largă circulaţie la ora actuală.

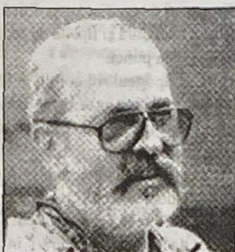
Auzim adesea: "Este un film excelent, dar nu are nimic creştin în el". Trebuie să înţelegem că o piesă muzicală sau un film sunt excelente *în măsura în care sunt autentice* (creaţii, fapte de artă, mărturisind ceva autentic despre om); şi în măsura în care sunt autentice, ele au de-a face cu Hristos, Adevărul. Ce este *autenticul* în om? Desigur, chipul lui Dumnezeu în el. Căutările acestuia în sine şi în semeni, mai mult sau mai puţin conştiente, cu mijloace şi în moduri diferite, dar neapărat sincere, duc în cele din urmă la Adevăr şi generează valori autentice. Dumnezeul nostru este şi Dumnezeul lucrurilor, al faptelor şi al situaţiilor complexe ce alcătuiesc ceea ce numim generic "viaţa noastră de zi cu zi". Nu este nevoie, prin urmare, ca o creaţie să se refere *explicit* la Dumnezeu pentru a-l mărturisi prezenţa inefabilă.

Asimilarea culturii comportă, fără îndoială, o serie de riscuri pe care suntem îndreptăţiţi să ni le asumăm numai în măsura în care le putem face cât de cât faţă. Pe de altă parte, perspectiva unei vieţi în afara culturii, într-o atmosferă simbolic "aseptică", rămâne pur teoretică, întrucât ar însemna o viaţă în afara societăţii. Ceva asemănător sectei Amishi din S.U.A., adică total străin de duhul şi viaţa Tradiţiei bisericeşti.

Lăsăm deschisă dezbaterea cu privire la *strategia individuală* de orientare în spaţiul culturii. Există în mediile ultraortodoxe o mentalitate extrem de păguboasă, asupra căreia trebuie să fim avertizaţi. Nu atitudinile extreme – idolatrizarea culturii, sau demonizarea ei – sunt cele mai nocive, ci aceea – infinit mai pernicioasă – a duplicităţi: aderăm formal la un purism ideatic, aşa cum ni-l imaginăm la pustnicii secolului al IV-lea, continuând totuşi să trăim în miezul societăţii postindustriale şi să profităm, comod, de produsele ei. Suntem cu toţii, într-un fel sau altul, consumatori de cultură; îi gustăm valorile, dar evităm să ne asumăm locul şi rolul pe care le are în viaţa noastră, întrucât aceasta ar cere un efort pe care nu suntem dispuşi să-l facem: acela al discernerii, pe care ni-l cere Sfântul Apostol Pavel ("Cercetaţi toate lucrurile şi păstraţi ce este bun" – *I Tes.* 5, 21).

Leacul acestei făţărnicii îl constituie fără îndoială o reconsiderare absolut onestă a raporturilor noastre cu cultura în mijlocul căreia trăim. Fie că ne place, fie că nu, a lua de coarne "taurul" culturii, cu forţa, curajul, luciditatea şi trezvia dreptei credinţe, pare singura soluţie onorabilă şi în perfect acord cu îndemnurile Mântuitorului: "Cel ce este în voi e mai mare decât cel ce este în lume" şi "Îndrăzniţi, Eu am biruit lumea!".

MOȘTENIRILE HORIA BERNEA

Iată, destul de repede, au trecut doi ani de la moartea lui Horia Bernea [4 decembrie 2000]... Celor mai mulți dintre cei apropiați lui ne-a fost tare greu fără el. Lipsa lui, în loc să se atenueze cu timpul, din contră, parcă se accentuează. În curtea bisericii Mavrogheni se află mormântul care, puțin stingherit, parcă nu reușește să-și afle încă alcătuirea justă. Poți vedea adesea flori proaspete lângă cruce, câteodată oameni veniți să-și plângă acolo, mocnit, durerile și dorul...

Un om ca Horia Bernea lasă nu numai amintiri pregnante, dar și multe probleme în urma sa. Ca totdeauna, ele provin în principal din moștenirea sa, care se lasă greu gestionată. Și nu mă refer acum la cea materială (și ea destul de încurcată și de aducătoare de griji), ci la cea spirituală, pe care nici măcar nu am început s-o inventariem cu adevărat. Desigur, nici valorificarea pripită nu este bună, dar nici espectativa prelungită.

Prietenia era unul dintre darurile sale fermecate – și tare bine făcea prietenia lui! De aceea, **prietenii** îi resimt cel mai mult lipsa. Din păcate, asta nu-i unește mai mult. Încearcă să-i mai adune, din când în când, la Otopeni, pe grupuri mai mici, continuându-le pe cele de odinioară, soția lui.

Otopeni Atelierul (și el un tablou!), locul ultimelor aniversări, acum cu alura sa de mereu proaspăt părăsit Pânze pe pereți, scule de pictură și culori scumpe, plante mari, masa cu cărți și albume, cu șapca trântită pe ea, raftul cu tării, dulapul cu jazz, balustrada palierului presărată cu trofee de artă țărănească, mereu uluitoare în genialitatea lor Grădina, în drum spre asemănarea cu grădinile de la Văratic, purtătoare de urme, în răbdătoare așteptare... Valurile de cârciumărese...

Toți se simt datori, pentru că toți sunt datori. Cei mai mulți încercă să întreprindă câte ceva, în prelungire, spre păstrare și valorificare, fiecare după cugetul său, după putere.

Două femei purtându-i amintirea prin însăși existența lor... *Marga(reta) Bernea*, împuținată la trup, zbicită de un imens tainic plâns existențial, plutind ușure, ca un imaculat fulg negru în praful orașului... Pentru ea este până la urmă cel mai greu. Căci ea a împărțit cu el cel mai mult și cele mai multe. Privind-o, realizezi încă o dată minunea inexplicabilă a acestor energii nebănuite, care pot fi aflate, în situații de criză, și în cele mai plăpânde femei. *Tudora (Dodi) Bernea*, încercând eroic, chiar dincolo de puterile (fizice și sociale) mărginite, să valorifice împreună două moșteniri majore: pe cea a tatălui [Ernest Bernea] și pe cea a fratelui [Horia Bernea].

Din când în când mi se arată fotografii vechi, din timpuri când nu-l cunoșteam. Îmi apare un străin frumos, un soi de cavaler gata mereu să apere cauze nobile. Să câștige! Când l-am cunoscut eu mai îndeaproape, cu 2-3 ani înainte de '89, era așa cum arăta în ultimi ani.

Horia Bernea era omul care, oriunde s-ar fi aflat, umplea locul. Deborda. Polariza, ca de la sine înțeles, liniile de forță ale oricărei reuniri. Era și un dornic de o intensă comunicare, dar și un timid. Își masca timiditatea printr-o abordare suverană a locurilor și a situațiilor, dorind să dea impresia că este peste tot acasă, în largul lui. În casele prietenilor hotăra ca unul de-al casei. Sentimentele și le manifesta cu delicatețe și cu decență, uneori exuberant, alteori reținut. Cu el, viața da în clocot mereu.

Aflai la el o anumită oroare de singurătate. Nevoia de prezențe în preajmă. Ne îndemna, ca pe mulți alții, să cumpărăm locul de alături de el, la Otopeni, ca să ne facem vecini și să putem sta mai mult, dacă nu neapărat împreună, cel puțin în apropiere. Avea un fel de înciudare că nu ne întâlnim, că nu comunicăm suficient. Deplângea într-o ilustrată trimisă de la Roma faptul că, în vâltoarea noilor timpuri, s-a cam renunțat, păgubos, la "genul epistolar", la comunicarea prietenească de acest tip.

Avea o evidentă nerăbdare, o febrilitate de a face, de a spori, spre sfârșit adăugându-se și o dorință de a lămuri situațiile, dar toate îmbinate, în chip minunat, cu o certă împăcare cu Dumnezeu, cu o siguranță a lucrării, cu o nădejde de izbândă bine întemeiată. Un nesaț al trăirii era vizibil la el. Uneori dus până la o trăire înverșunată. Simțea cu necaz că timpul nu-i ajunge pentru câte le avea de împlinit.

Era un tip mai degrabă nocturn. O dată cu apropierea serii tonusul lui creștea. Acum îi veneau gândurile cele mai importante, acum avea întâlnirile adevărate. Detectai la Horia Bernea o dorință de a fi în preajma celor mari, a valorilor acreditate, a celor real afirmați profesional și social. O dorință de a fi în societate în prima linie a ei. Mai ales că, practic, nu se simțea concurat. Își aflau, însă, loc în preajma lui și oameni "mai mărunți", fără performanțe sociale atât de vizibile, dar care impuneau prin calitatea lor umană.

Societatea civilă, destul de spulberată în momentul de față, duce și ea lipsa personalității lui, pe cât de tumultoasă în formă, pe atât de echilibrată în fond. Mă întreb cum ar fi reacționat la slăbirea și destrămarea tot mai accentuată a acestei societăți după noiembrie 2000... Îl enerva această suceală nebună a lumii de astăzi, în care ceea ce este privat (viața sexuală, de pildă) se discută de obște, iar ceea ce ar trebui să fie de obște (și chiar și era în timpuri normale) – credința, îndeosebi – se caută a fi exilat aiurea, în zona privatului.

Cât de decentă și de asumată era **condiția sa națională**! Vorbea mereu, insistent, despre adecvare, despre nevoia de judeca oamenii și neamurile în funcție de darurile lor specifice, iar nu după șabloane ideologice prefabricate. Critica națională, pe care o practica și el, o cerea conjugată cu asumarea apartenenței, cu autocritica personală și, mai ales, cu o evaluare adecvată, pe baza datelor existențiale și darurilor divine reale. În felul acesta, drumul spre iubirea de neam – iar nu spre idolatrizarea lui – este deschis și poate fi parcurs cu cuviință.

A dorit mult reabilitarea **picturii ca nobil meșteșug**, promovând, îndeosebi împreună cu prietenii săi din grupul *Prolog*, dar poate mai îndrăzneț și mai nonșalant, continuitatea în linia marilor maeștri români. Se reclama, cu multă căldură, poate și cu puțină frondă, de la Nicolae Polcovnicu, pictor necunoscut chiar și unor oameni cu o anumită cultură în domeniu. Detesta diletantismul și impostura. Substanța tradiției o dorea prelungită nu epigonic, ci într-o trăire proaspătă, care să devină o verigă valabilă pentru pictura de mâine. Se îmbină în pictura lui o seninătate augustă cu un dramatism sfâșietor. Lucrul acesta este vizibil mai ales în "Vechi peisaje românești". Se va vedea tot mai limpede, în timp, cum lucrarea sa și a celor pe care-i aprecia și de care era legat a constituit o *bună alegere* de drum într-un moment dificil, de răspântie, în pictura românească; cum, prin simplitatea smerită a studiului și abordării lor, aceasta s-a salvat.

Pictura sa spune despre el, despre pictură, despre frumusețea și robustețea lumii, chiar în condiția ei tragică. De dincolo de obiecte, de peisaje, de portrete și de autoportrete răzbate Dumnezeu. Nu-mi spunea el într-un interviu că *"pictura este sora mai mică a misticii"*? Se tot pregătea, neprogramatic, pentru clipa izbăvitoare a pictării de icoane, pictând interioare de biserici, practic icoane ale acelor biserici, ceea ce reprezintă, până la urmă, o teologumenă demnă de toată încrederea. De la pictarea acestor interioare pe pânză, a ajuns în anul de dinaintea morții să facă panourile decorative de sub icoanele împărătești, pentru catapeteasma bisericii Sfântul Grigorie Palama din incinta Universității Politehnica din București.

Dar pictura era pentru el mai mult decât un meșteșug sau o artă. Era o stare de a trăi viața. Privea lumea toată sub auspiciile ei picturale. Părea hărăzit ca tot ceea ce atinge să se transforme în pictură. Se picta când se îmbrăca. A pictat când a născut Muzeul Țăranului Român. Își picta relațiile... Și descoperea pictura oriunde s-ar fi aflat ea, chiar în straturi ascunse sau în zăcăminte sărace.

Pentru **Biserică** era omul dintre liniile frontului, trecând cu ușurință din tabăra intelectualității (mai mult sau mai puțin inculte teologic) în cea a clerului (fără apetit pentru cultura unei intelectualități socotite snoabe și adverse). Nu purta mesaje. Mesajul era el însuși, felul lui de a fi. Prietenos și critic cu ambele tabere, în egală măsură, el încerca să propună, atât unora cât și altora, cunoașterea reciprocă și urcușul întru întâlnire sinceră și curată. Nu era un nebun întru Hristos, ci un înțelept nativ întru El.

Tulburătoare mărturisire, cea dintr-unul dintre ultimele sale interviuri, cel cu Eugenia Vodă, în care spunea că ar fi putut alege și calea monahismului – și că se mai gândea și acum la ea! O spunea grav, cu toată asumarea, și poate multe sunt acum de văzut în virtutea ei.

Muzeul Țăranului Român, în ridicarea căruia s-a zidit prin multă viață jertfită, a fost construit ca o operă de artă; mai apropiat spus: a fost zugrăvit așa cum zugrăvești o icoană. Ca atare, așa trebuie privit, așa trebuie receptat.

L-am văzut lucrând la sălile de icoane. Desigur, cei mai mulți n-ar fi făcut altceva decât să înșire icoanele în simeză, după un criteriu sau altul, bazându-se pe forța lor artistică și religioasă intrinsecă. Legată marcat de vizual, icoana constituia pentru el calea cea mai adecvată de întâlnire cu Dumnezeu. Era preocupat ca întâlnirea dintre vizitator și icoană, în toată profunzimea ei teologică, existențială și artistică, să se producă, iar omul să aibă folosul cultural și spiritual cuvenit. Nu forța niciodată construirea expunerii. Când nu "simțea" sau nu "vedea" un lucru, îl abandona până când inspirația i-l sugera limpede. Erau zile când intra pentru ceva ore în sală, altele când ieșea după câteva minute, sau în care nu intra deloc. Îl vedeai cum, lucrând într-un colț, se întorcea fulgerător spre un altul, pentru a pune un accent care brusc i se revelase. Gândirea lui exploda prin fulgerări conceptuale de geniu, nu prin tratări sistemic-academice.

Pornea de la înțelegerea și uneori admirația fără margini față de obiecte. Trăia prin ochi. Avea un fel de văz absolut. Orice abatere de la ordinea vizualului îl enerva. Cel mai mic accident – o scamă, o pată imperceptibilă altora, o cută, o distonanță – îl irita vizual și îl semnala imediat, fără nici un fel de reținere, riscând nu o dată să fie nedelicat. Dar prin acest văz absolut, de pictor, și printr-un văz mai ascuns, spiritual, de creștin așezat temeinic în adevărul de credință, și el foarte acut, reușea să aibă față de obiecte o apropiere mistică, adică descoperitoare de taine care altora le rămâneau inaccesibile direct. În sensul acesta, el era un desăvârșit mijlocitor. Și apoi, nu spunea el, privind scoarțe sau piese de ceramică țărănească: "Simți că pentru ele poți să mori!"?

Venea, după contactul cu obiectele și cu frumusețea lor, vizibilă sau mai discretă, grija de a crea pentru acele obiecte un spațiu primitor și convingător con-grăitor, precum și efortul de a asambla obiectele într-o spunere coerentă, dar în nici un caz discursivă, ci poetică. Mesajul ultim este prea încărcat, plin de semnificații importante și de o forță spirituală prețioasă, pentru a fi exprimat pur științific. Pentru a trece prin materialitatea fascinantă a obiectelor dincolo de ea, și a vorbi în cele din urmă despre taina țăranului român, el avea nevoie de un grai poetic sau, cu alte cuvinte, apofatic, antinomic și inefabil. Desigur, sunt și destui cei care contestă acest tip de zugrăvire, dar asta este

(urmare în pag. 12)

Costion NICOLESCU

LA CENTENARUL LUI PETRE ŢUŢEA (1902-2002)

Sâmbătă 26 octombrie (ziua Sfântului Dumitru), la Boteni, judeţul Argeş, a avut loc (sau ar fi trebuit să aibă loc, căci, până la urmă, această solemnitate a fost ratată) comemorarea centenarului naşterii lui Petre Ţuţea şi dezvelirea bustului celui care, "dacă ar fi trăit la Paris, cu verva sa fără pereche, ar fi avut astăzi o reputaţie mondială" (Emil Cioran); şi, adăugăm noi, cu siguranţă, comemorarea centenarului naşterii sale ar fi fost una pe măsură. Dar nu a fost să fie aşa.

Când am plecat din Bucureşti, invitat de un prieten care i-a fost aproape lui Ţuţea şi în închisoare, şi în aşa-zisa libertate, şi care s-a şi îngrijit de înmormântarea lui, am crezut că acolo, la Boteni, voi întâlni "toată floarea cea vestită" a intelectualilor care, în cei doi ani cât a mai apucat să trăiască "ţăranul imperial" în *"le nouveau Ancien Regime"*, au roit în jurul lui precum muştele în jurul unui borcan cu miere, "nu pentru a-l slăvi pe el", ci "pentru a se lustrui pe ei". Dar, spre stupefacţia mea, şi nu numai a mea, nici unul dintre cei care, în anii 1990-1991, îi dădeau târcoale şi se înfruptau din gloria lui nu a fost prezent la această comemorare, după cum foarte mulţi dintre ei nu fuseseră prezenţi nici acum 11 ani, la înmormântare. Mai mult decât atât, nici una dintre instituţiile oficiale care ar fi avut obligaţia morală să se implice în organizarea comemorării nu s-a deranjat nici măcar să participe la solemnitate. Nu am văzut acolo nici un reprezentant al Ministerului Culturii sau Uniunii Scriitorilor, de pildă. De asemenea, a fost cu totul inexistentă presa, aceeaşi presă care în anii 1990 şi 1991 aproape că îl sufoca cu interviurile pe cel considerat a fi un "Socrate al României". Nu mai vorbesc de Academia Română, care nu ar fi trebuit să piardă prilejul de a-l primi, cu această ocazie, *post mortem*, în rândurile membrilor ei (chiar dacă, în paranteză fie spus, Academia d-lor Eugen Simion, Gabriel Ţepelea et comp. se aseamănă mai mult cu Academia "savantei de renume mondial" decât cu cea a lui Vasile Pârvan, Nicolae Iorga şi Lucian Blaga).

Dacă vârfurile intelectuale au lipsit cu desăvârşire de la această ratată comemorare (de la care n-a lipsit însă un Mihai Ungheanu, venit mai degrabă în calitate de membru al Partidului România Mare), au fost prezenţi, în schimb, câţiva politicieni, mai ales reprezentanţi ai Partidului Liberal. În afară de d-l Ungheanu şi de individul care a citit mesajul transmis de cel mai mare impostor al acestei perioade de tranziţie, ex-senatorul Constantin Ticu Dumitrescu, controversatul preşedinte al Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici, majoritatea celor prezenţi erau liberali, în frunte cu d-l Constantin Bălăceanu-Stolnici. Am mai remarcat, printre ei, prezenţa discretă (şi parcă puţin speriată) a d-lui Crin Antonescu, precum şi a altor figuri liberale de mai mică importanţă. Nu era greu să-ţi dai seama că această garnitură a partidului liberal venise la Boteni într-un fel de campanie electorală. Şi într-adevăr, din luările de cuvânt care au urmat, am aflat, spre stupefacţia multora dintre noi, că Petre Ţuţea ar fi fost de fapt un autentic liberal. S-au adus chiar şi argumente în acest sens. Faptul că el a militat pentru proprietatea privată şi pentru libera iniţiativă, precum şi acela că a avut o deosebită consideraţie pentru unele personalităţi liberale (în special pentru Ionel Brătianu, pe care îl considera, pe drept cuvânt, ca fiind artizanul înfăptuirii României Mari) au constituit, pentru ei, argumente suficiente de a şi-l revendica. Este adevărat, Petre Ţuţea s-a declarat adesea pentru liberalism (şi chiar se înscrisese în urmă, ostentativ, în Partidul Liberal), dar el se referea, nu la liberalismul politic, ci la cel economic, ceea ce este cu totul altceva. Aceste discursuri de confiscare politică a lui Petre Ţuţea au fost întrerupte de intervenţia, ce-i drept cam dură şi lipsită de tact, a profesorului Marcel Petrişor, care a pus, oarecum, lucrurile la punct.

Dar apogeul ridicolului a fost atins atunci când a sosit momentul dezvelirii unui bust care, de fapt, nu exista! Este adevărat că, încă de la începutul solemnităţii, primarul localităţii, liberal bineînţeles (ceea ce şi explică prezenţa masivă a liberalilor la eveniment), care a iniţiat şi organizat această comemorare, s-a scuzat pretextând că cel căruia i-a fost comandat bustul nu a onorat comanda la timp şi că, deocamdată, va fi dezvelit doar... soclul cu placa comemorativă, iar bustul va fi pus la locul lui atunci când va fi gata. Treabă românească! Dacă la noi se pot inaugura edificii de abia începute şi se pot da în folosinţă lucrări încă neterminate, de ce nu s-ar putea dezveli şi un soclu pe care, cândva, va fi pus un bust? Asistând la această sinistră farsă, mi-au venit în minte nişte versuri dintr-o poezie care circula prin Aiudul tinereţilor noastre şi care îi plăcea mult lui nea Petrache: *Ce sicriu fără de mort / Înlăuntrul meu îl port / Şi ce mort fără sicriu / Putrezeşte-n mine viu!* Participând la dezvelirea acestui soclu fără de bust am avut sentimentul că particip la înmormântarea unui sicriu fără de mort.

A doua zi, înainte de a părăsi Botenii, ne-am oprit în dreptul şcolii în curtea căreia se afla amplasat soclul cu pricina, pentru a-l fotografia. Şi nu ştiu de ce, în timp ce prietenul care mă însoţea făcea această operaţie, eu am simţit nevoia să cer iertare memoriei marelui nedreptăţit: "Ne iartă, nea Petrache, pentru nevrednicia noastră". Şi, în huruitul maşinii care se îndepărta, mi s-a părut că aud râsul sacadat şi inconfundabil al "hâtrului" filozof, precum şi replica lui promptă: "Lasă, măi *tăgârţă*, că merge şi aşa!"...

Demostene ANDRONESCU

P.S. "Tăgârţă" era apelativul cu care Petre Ţuţea se adresa mai tinerilor lui camarazi de suferinţă, cu deosebire acelora pe care îi simpatiza.

UN SOCLU ÎN AŞTEPTAREA BUSTULUI

MOŞTENIRILE HORIA BERNEA

(continuare din pag. 11)

măsura slăbiciunii lor. Accesul la Muzeul împlinit de Horia Bernea nu ţine, cum greşit sau tendenţios încearcă să sugereze unii, de apartenenţa la elita intelectuală rece; ea ţine în primul rând de caracter şi de sensibilitate, de racordarea la credinţă şi la tradiţia pură şi simplă a culturii ţărăneşti. De libertatea adevărată şi de raţiunea fierbinte. Până la urmă, de un soi de smerenie, aş îndrăzni să spun.

Ne-au rămas de la el, pe lângă discursul muzeistic propriu-zis, o serie de sentinţe în legătură cu ceea ce îşi propunea să facă şi în ce fel. De la aceste două elemente s-ar putea purcede la un seminar de muzeologie, care să transforme o experienţă unică în teorie, spre întemeiere de şcoală. Cineva avea sugestia ca Muzeul să fie filmat – spre mărturie – aşa cum ni l-a lăsat el, înainte ca să se producă modificări importante sau alterări grave.

Intrând în Muzeul Ţăranului Român, aşa cum este construit de Horia Bernea, ai acelaşi sentiment ca la intrarea într-o biserică. Prin ţăran, o dată cu ţăranul, pictorul şi cei capabili să-l însoţească ajung la Dumnezeu. Probabil acesta este motivul pentru care sunt mişcaţi cei mai mulţi, indiferent cât de mult conştientizează această conotaţie. Din punct de vedere spiritual, este treapta cea mai înaltă la care se poate urca. Interpretările ideologizante sunt neavenite în general, iar în acest caz cu atât mai mult.

A plecat la Paris îngândurat şi îngrijorat. Nu se gândea la moarte, se gândea la ce va avea de făcut acolo după intervenţia chirurgicală, ca şi la ce urma să facă la înapoiere, căci avea încă multe proiecte de dus spre împlinire. Dar dacă el nu se gândea la moarte, se pare că se gândea ea la el, şi asta probabil că se vedea pe undeva...

Se pare că unicul Bernea a dat naştere la mulţi Bernea. Dincolo de el, cel adevărat, se adaugă dublurile lui, venind din strabismul interior al multora dintre noi. Fiecare îşi configurează un Bernea al său, de cele mai multe ori închipuit după măsură proprie, până la supărătoare deformare, nu o dată micşorat în idol. Alţi se simt, în continuare, complexaţi.

Câţi pricep cu adevărat ce a vrut el să facă? Probabil că toţi suntem încă departe de a înţelege cum se cuvine. Mulţi ar dori un portret realist, cât mai realist Va veni şi momentul acela... Dar acum este prea devreme, iar eu cred că Horia Bernea trebuie spus aşa cum el obişnuia să spună lucrurile serioase, poetic şi mistic. Oricum, o dată cu trecerea timpului lucrurile se decantează, se aşează într-o altă perspectivă, mai propice corectelor evaluări. Căci ne mai trebuie adăugată perspectivă. Mai trebuie să treacă un timp. Dar această aşteptare este dublată de teama că multe se vor pierde, că nu vor mai putea fi recuperate. Mulţi şi-l revendică, mulţi se revendică de la el, nu o dată în chip fals. În numele lui se fac destule neghiobii, unele inocente, altele de-a dreptul periculoase.

Transformarea lui Horia Bernea într-un idol, de orice tip ar fi el, ar fi păguboasă. Niciodată nu mi-am pus problema că Horia Bernea ar fi fost un sfânt, dar în acelaşi timp am sentimentul acut că statutul lui eshatologic este în continuă creştere. Cu toate acestea, îl văd acolo nepărăsit de o sporită întristare, venită din multe care se întâmplă după plecarea lui, aici, printre cei în mijlocul cărora trăia şi pe care ar fi vrut să-i unească într-o lucrare continuatoare. Fără el, multe lucruri tind să se împotmolească.

Toate actele lui Horia Bernea au o evidentă susţinere teologică. Din acest punct de vedere se cere observată o minunată filiaţie şi însoţire în termeni majori: Ernest Bernea – Horia Bernea. Ceea ce-i leagă pe cei doi este, dincolo de legătura de sânge, aşezarea extrem de temeinică în credinţă şi dorinţa de reliefare şi de slujire a valorilor naţionale. Slujire prin iubire lucrătoare.

În pictura lui cea de-o viaţă, în pictarea Muzeului, în pictarea prietenilor, în pictarea vieţii sale s-a comportat ca un slujitor, ca un sacerdot. Conştient de valoarea talanţilor cu care Dumnezeu l-a înzestrat, ştia că rodirea lor după cuviinţă cere jertfă. Şi a jertfit în felul său inimitabil, fără ostentaţie, dar cu fermitate, cu demnitate, cu un aer suveran, care ştie ce trebuie făcut – şi care face.

VEŞTI TRISTE DIN SPANIA

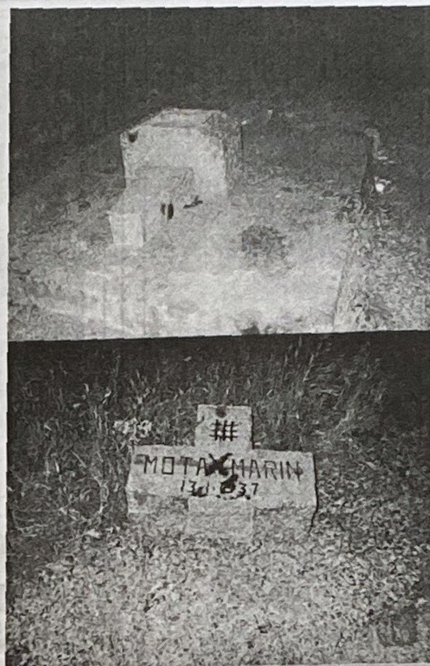
În numărul pe septembrie am publicat, cu îndurerare, necrologul lui Traian Popescu (1910-2002), fost diplomat, reputat editor şi filatelist, unul dintre liderii exilului românesc din Spania. Traian Popescu stătuse imobilizat în pat vreme de trei ani, vegheat de soţia sa, doamna Chiriachiţa (Kika) Popescu, ce nu i-a supravieţuit decât câteva zile. Între timp, ne-au parvenit de la Madrid veşti încă mai întristătoare despre sfârşitul celor doi. Din păcate, ele nu privesc doar tragedia unei familii sau a unei comunităţi înstrăinate, ci ne pun pe gânduri asupra gravei perveriri a sufletului românesc în genere, asupra nebănuitelor resurse de abjecţie ieşite la iveală mai ales în ultimii 12 ani, atât în ţară, cât şi pretutindeni pe unde românii au plecat să-şi caute norocul.

S-ar zice că în sânul exilului românesc din Spania există o predispoziţie obscură spre sfârşiturile "de pomină", spre scenariile cvasipicareşti (dar de coloratură balcanică) ale jafului mai mult sau mai puţin postum (amintind, mutatis mutandis*, de acea celebră scenă din* Zorba grecul *în care casa Bubulinei este jefuită fără scrupule, ca de un nor de lăcuste, chiar mai înainte ca biata femeie să fi apucat să închidă ochii). Dacă în cazul regretatului inginer şi profesor multimilionar Aureliu Răuţă (mort octogenar, în 1995) ceea ce n-a rămas băncilor elveţiene a fost prădat printr-o escrocherie sentimentală cu lustru de legalitate, în cazul mai modest al soţilor Popescu s-a produs un jaf în toată regula, "vioara întâi" fiind o slujnicuţă din os ardelenesc, acum dispărută fără urmă.*

Abjecţia înşelătorului este cu atât mai mare cu cât exploatează slăbiciunile sentimentale ale celui înşelat. Bătrâni, singuri, bolnavi şi tot mai neputincioşi, soţii Popescu se văzuseră nevoiţi, în ultima vreme, să-şi tocmească un ajutor; din raţiuni în primul rând sentimentale, au ţinut să găsească o menajeră de origine română ("o fată de-a noastră, de la ţară, bună şi curată"), ca să facă totdeodată un bine cuiva cât de cât apropiat, alături de care să se simtă cât mai "acasă". Generaţia lor (şi mai ales segmentul ei legionar, creştin şi ultranaţionalist, în frunte cu Codreanu însuşi) a plătit nu o dată tribut greu unui anume idealism naţional, nobil dar păgubos. Românii au înşelat nu o dată dragostea, încrederea şi aşteptările pe care elita naţionalistă le-a investit în ei, confirmând mai degrabă, la diferite niveluri, realismul cinic al unui Nae Ionescu[1]. În condiţii de înstrăinare, tendinţa spre hoţie şi trădare s-a dovedit nu o dată încă şi mai mare. Soţii Popescu o mai păţiseră în urmă cu câţiva ani (cum mi-au povestit ei înşişi când i-am vizitat, în 1996), cu un alt "şarpe" de pe acasă pe care-l cocoloşiseră "la sân" şi care într-o zi o ştersese cu tabloul original al lui Grigorescu de care cei doi erau atât de mândri. Atunci hoţul fusese prins pe aeroport; de data aceasta, însă, hoaţei pare să i se fi pierdut urma, la scurtă vreme după ce soţii Popescu au fost internaţi amândoi în spital, spre sfârşitul primei decade a lunii septembrie[2]. Fatidica pânză a lui Grigorescu (un car cu boi pictat la Barbizon) fusese înlocuită, în rama de pe perete, cu o copie xerox; conturile bancare fuseseră golite; inestimabila colecţie filatelică şi alte bunuri de preţ dispăruseră fără urmă.

Dar nu este vorba numai de cazul particular al menajerei. Cele mai valoroase cărţi din bogata bibliotecă a familiei au fost furate bucată cu bucată, încă dinainte de tragicul deznodământ ("Ne fură mereu", se plânsese în mai multe rânduri Kika Popescu prietenului de familie din România, dr. Flor Strejnicu), de către persoane cu pretenţii intelectuale (şi chiar cu grade universitare). Dacă Traian Popescu a avut parte de o înmormântare decentă, pentru Kika Popescu nu s-au mai găsit bani, iar românii din Madrid, cărora li s-a solicitat sprijinul, n-au catadicsit să-şi desfacă pungile, chiar dacă unora dintre ei familia Popescu le făcuse mult bine. Kika Popescu a fost ţinută în frigider timp de aproape două săptămâni, după care, făcându-se apel disperat la oficialităţile spaniole, a fost înmormântată "din mila publică".

Tragedia soţilor Popescu se înscrie în tragedia mai generală a exilului românesc anticomunist din Spania. Din străduinţele de aproape o jumătate de veac ale legionarilor găzduiţi în patria lui Franco se alege praful, văzând cu ochii. Căminul Moţa-Marin de la Aravaca (din care văduva lui Nicolae Şeitan – Laurie Ferrando între timp trecută la cele veşnice – a fost pur şi simplu alungată) a încăput pe mâna unor mitocani din ţară (în frunte cu un anume Sorin Costache), veniţi, după decembrie '89, să lucreze la negru în Spania şi primiţi iniţial cu aceeaşi naivă bunăvoinţă de cei ce răspundeau pe atunci de soarta căminului.

Cu totul incertă a rămas şi situaţia patrimonială a locului pe care se află ridicat monumentul Moţa-Marin de la Majadahonda (fiul lui Ovidiu Ţârlea – ultimul decedat dintre proprietarii iniţiali – este membru al Partidului Comunist din Spania!), lăsat deja în părăsire şi paragină (gardul împrejmuitor surpat; lanţurile rupte; crucea mică – pusă în 1947 de către Traian Popescu – spartă şi culcată la pământ, cum se vede în imaginile alăturate; totul mânjit şi profanat cu simboluri satanice şi/sau comuniste). Fundaţia Culturală Română, întemeiată pe vremuri de Aureliu Răuţă, s-a risipit şi ea, laolaltă cu uriaşa lui avere... şi pomelnicul acesta tragic ar putea continua, riscând să devină paradigmatic pentru toate ctitoriile europene ale exilului legionar. (Să sperăm că măcar pentru marea bibliotecă de la Freiburg se va găsi, în cele din urmă, o soluţie!)

În pragul mileniului trei, atât în ţară cât şi în diaspora, românii ţin parcă să dovedească a nu-şi mai merita nici trecutul, nici viitorul – deopotrivă compromise de nevrednicia şi de abjecţia unui prezent patibular. "Mândria de a fi român" se preface tot mai mult într-un sentiment de ruşine pentru toţi cei ce mai păstrează un rest de decenţă în acest târziu al istoriei. Naţionalismul însuşi rămâne treptat fără obiect, iar locul lui este luat tot mai mult de mirarea perpetuă că Dumnezeu ne mai îngăduie să facem umbră pământului!

Vasile A. MARIAN

[1] Nae Ionescu către Petre Ţuţea: "Măi Petrică, ştii cum e cu tine şi cu băieţii ăştia buni care sunteţi voi, legionarii? Voi vreţi să călăriţi România ca pe un armăsar, dar ea nu e decât o mârţoagă..."

[2] Într-o noapte, Kika Popescu încercând să-şi sprijine soţul spre a ajunge la baie, s-a dezechilibrat şi s-a prăbuşit sub greutatea lui, fracturându-şi femurul. Au rămas aşa până dimineaţa, când a sosit menajera şi a chemat o ambulanţă. Traian Popescu a murit puţin după internare, iar Kika Popescu – câteva zile mai târziu.

MIRCEA DUMITRESCU

Duminică, 13 octombrie a.c., a plecat dintre noi, trecând în lumea celor drepţi, Mircea Dumitrescu, unul dintre reprezentanţii de frunte ai generaţiei de la 1948.

Născut la 4 iulie 1927 la Buftea, Mircea Dumitrescu îşi începe cursurile liceale în urbea natală şi le continuă la Liceul "Mihai Viteazul" din Bucureşti, pe care l-a absolvit în 1946. După terminarea liceului se înscrie şi urmează în paralel cursurile facultăţilor de Matematică şi de Agronomie, fiind în acelaşi timp şi un excelent organizator şi însufleţitor al mişcării de rezistenţă anticomunistă. În momentul arestării, în 1948, el era şeful grupului F.D.C. 76 din Bucureşti; datorită organizării şi conspirativităţii aproape perfecte în care l-a lăsat, unităţi din cadrul acestui grup au rezistat şi activat până tîrziu, prin anii 1955-1956. Pentru această "activitate contrarevoluţionară" a fost condamnat la 15 ani muncă silnică. În timpul anchetei, care a fost desebit de dură, s-a îmbolnăvit de T.B.C. şi din această pricină a fost trimis la penitenciarul sanatoriu de la Tg. Ocna, scăpând astfel de "iadul" de la Piteşti, unde ar fi fost trimis dacă nu se îmbolnăvea.

La expirarea pedepsei, în 1963, nu a fost eliberat, ci a fost trimis cu domiciliu obligatoriu într-un sat din Bărăgan (de unde s-a eliberat, o dată cu toţi camarazii lui de suferinţă, în vara anului 1964). După eliberare, la fel ca mulţi alţi camarazi de generaţie, a luat cu capul viaţa de la început. S-a înscris şi a absolvit Academia de Ştiinţe Economice şi şi-a întemeiat o exemplară familie, reuşind să fie, cu toate greutăţile materiale prin care a trecut, un soţ şi un părinte model.

După 1989, s-a implicat cu tinerească dăruire în activităţile Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici, fiind iubit şi stimat de toţi foştii lui camarazi de suferinţă.

Dumnezeu să-l odihnească în ceata drepţilor Săi.

PĂRINTELE
ARSENIE BOCA
MARE ÎNDRUMĂTOR DE SUFLETE DIN SECOLUL XX

O sinteza a gîndirii Părintelui Arsenie în 800 de capete

GÂNDIREA SOCIALĂ A BISERICII

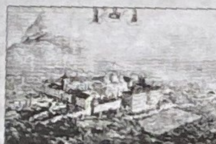

Ioan I. Ică jr
Germano Marani
fundamentari documente analize perspective

EDITURA VREMEA
ALEXANDR ZINOVIEV
OCCIDENTUL
FENOMENUL OCCIDENTALISMULUI
FID

VLADIMIR VOLKOFF
MANUALUL CORECTITUDINII POLITICE
Corectitudinea politică este un inamic al adevărului și al libertății de gândire.
ANTET

IOAN DURĂ

ROMÂNII ȘI ATHOSUL
Editura „Cuget Românesc"

Sergiu Grossu
APĂRÂND ADEVĂRUL

Gânduri vechi la început de nou mileniu

Forumul Civic Creștin
Cu DUMNEZEU în slujba ROMÂNIEI
Lucrările simpozioanelor organizate în anul 2001 de Forumul Civic Creștin
Editura ARITMOS
București, 2002

ULYSSE
Nostalgia altor ceruri
SERGIU CUCUIETU

ALEXANDRU ȘAFRAN
ISRAEL și RĂDĂCINILE SALE
COLECȚIA JUDAICA

HOLOCAUST ÎN ROMÂNIA

MIRCEA ELIADE
SALAZAR ȘI REVOLUȚIA ÎN PORTUGALIA

CONSTANTIN IORGULESCU
MEMORIA CA EXERCIȚIU DE UITARE
VOL. II

ȘTEFAN CUCU
CRUCILE NOASTRE

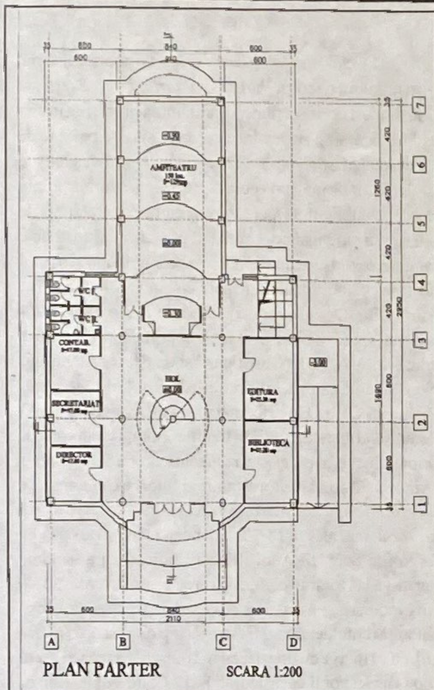
MIRCEA ROMAN
ADEVĂR CU DREPTATE ARESTATĂ
SCRISUL PRAHOVEAN

MIRCEA ROMAN
ORIZONTURI ECLIPSATE
SCRISUL PRAHOVEAN

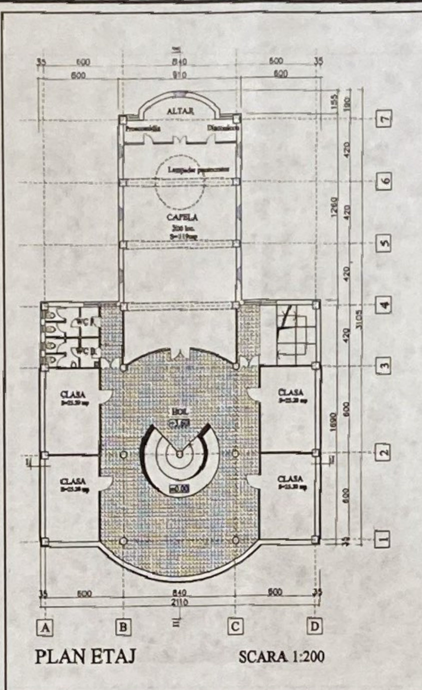
GHEORGHE C. PATA

ISTORICUL ȘI GRAIUL COMUNEI ȘARU DORNEI
EDITURA „CHRISTIANA"

PLAN PARTER SCARA 1:200

PLAN ETAJ SCARA 1:200

ASOCIAŢIA MEDICALĂ CREŞTINĂ «CHRISTIANA»

Şos. Pantelimon, nr. 27, sector 2, Bucureşti; E-mail: chr@mediasat.ro

INIŢIATIVA ÎNFIINŢĂRII: un grup de medici şi preoţi ortodocşi din Bucureşti.
ANUL ÎNFIINŢĂRII: 1990.
TEMEIUL STATUTAR: asociaţie creştin-ortodoxă de caritate; acordă asistenţă medicală, socială şi spirituală; promovează conceptul de **medicină creştină**.

REALIZĂRI PÂNĂ ÎN PREZENT

- 27 de filiale în România, cu învăţământ medical preuniversitar (peste 10.000 de absolvenţi şi 5.000 elevi în curs de şcolarizare);
- sponsorizarea a o sută monahii şi elevi săraci pentru efectuarea studiilor de medic şi asistent medical;
- editură profilată pe teme medicale şi teologice (peste 50 titluri de carte editate);
- a iniţiat şi sprijinit substanţial înfiinţarea a trei mănăstiri, dintre care două cu slujire medicală;
- a organizat 12 simpozioane şi numeroase schimburi de experienţă, în ţară şi străinătate, pe teme medicale şi de filantropie.

IMPASUL ACTUAL AL ASOCIAŢIEI

În Bucureşti, activitatea Asociaţiei, în principal a şcolii şi a editurii, se desfăşoară într-o clădire închiriată, provizorie, improprie, motiv pentru care există riscul ca Ministerul Educaţiei şi Cercetării să nu mai acorde şcolii avizul de funcţionare.

Pentru construirea unui sediu propriu. conform proiectului anexat, Asociaţia are nevoie de cca 140.000 dolari SUA.

Vă rugăm să contribuiţi, în limita posibilităţilor, la acest proiect.

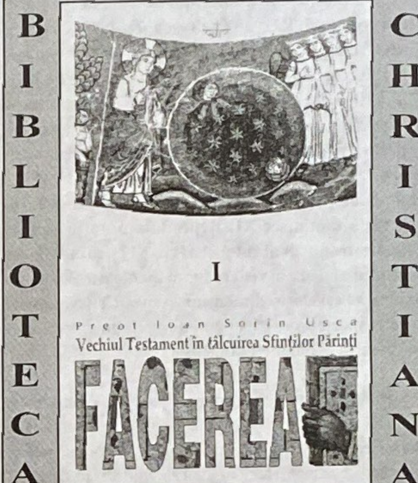
Cu recunoştinţă,
Dr. Pavel Chirilă, Preşedinte

Persoane de contact: **Dr. Pavel Chirilă**, preşedinte al Asociaţiei (tel: 4915133); **Prof. Elizeta Dincă**, director al şcolii (252 05 17); **Biol. Nicoleta Macovei**, manager al şcolii (tel: 448 03 07).

Cont în valută:
ROMANIAN BANK FOR DEVELOPMENT GSG
Bucharest Branch
4 Doamnei Street, 3 District Bucharest, Romania
Account: **S410251100296130457**
Code Swift: **BRDEROBU**
Titular cont: **A.F.M.C. CHRISTIANA** (Şos. Pantelimon, nr. 27, sector 2, Bucureşti, cod postal 73381)

Cont în lei:
A.F.M.C. CHRISTIANA
B.R.D. – S.M.B.
251100996130457

BIBLIOTECA CHRISTIANA

Seria de tâlcuiri verset cu verset ale cărţilor Vechiului Testament, inaugurată la Editura Christiana din Bucureşti prin volumul despre *Cartea Facerii* şi realizată de preotul Ioan Sorin Usca, se întemeiază cu precădere pe marele tezaur exegetic al patristicii răsăritene, dar aduce, de câte ori este cazul, şi precizări istorice şi filologice de dată recentă. Autorul îmbină rigorile teologiei cu exigenţele culturii actuale, oferind un valoros instrument de lucru adresat mai ales seminariştilor şi studenţilor în Teologie, dar şi intelectualităţii creştine în general. Este iminentă şi apariţia volumului al doilea (comentariul la *Cartea Ieşirii*). Pentru mai buna lămurire a celor interesaţi, reproducem aici cuvântul înainte al autorului la volumul întâi (dar şi la întreaga serie, intitulată "Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinţilor Părinţi" – comentarii publicate parţial, de-a lungul vremii, şi în paginile *Punctelor cardinale*).

Dacă azi *Sfânta Scriptură* este cartea cea mai citită şi răspândită, înţelegerea ei ne rămâne dificilă, din pricina timpului îndepărtat şi a spaţiului diferit de al nostru în care au luat naştere cărţile ei, din pricina limbii (ori a limbilor, socotind şi traducerile timpurii) în care acestea au fost scrise şi, nu în ultimul rând, din pricina slăbiciunii firii omeneşti. De aceea ne-a părut necesar un comentariu la cărţile Scripturii, bazat în mod predilect pe tâlcuirile Sfinţilor Părinţi ai Bisericii şi ale scriitorilor bisericeşti, adăugând şi unele precizări ţinând de arheologia biblică ori de diferitele versiuni ale textului biblic. Iar dacă uneori am încercat şi soluţii personale în explicarea Scripturii, sperăm că o vom fi făcut tot în spiritul scrierilor patristice.

Din motive de spaţiu, socotind că lucrările trebuie să aibă o întindere rezonabilă, precizările istorice, geografice ori de altă natură sunt sumare, accentul căzând pe tâlcul mistic al Scripturii.

Nădăjduim ca în următorii doi-trei ani, cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu bunăvoinţa Editurii "Christiana", să putem publica astfel de comentarii la toate cărţile canonice ale Vechiului Testament (urmând să ne ocupăm apoi, dacă vremile o vor îngădui, şi de Noul Testament).

Ca text biblic de bază am folosit, pentru primele patru volume, ediţia Sfintei Scripturi din 1982, comparată, de câte ori s-a simţit nevoia, cu alte traduceri româneşti, ori cu textele originale: ebraic, grec şi latin (dacă-l includem şi pe acesta din urmă la "originale"). Pe viitor, însă, începând cu volumul al cincilea, vom prefera versiunea alcătuită de Î. P. S. Bartolomeu Valeriu Anania, apropiată de *Septuaginta*.

În încheiere, rugăm pe bunul Dumnezeu să trimită harul Său asupra noastră, ca să sporim în dreapta înţelegere a Scripturii şi, de nu ne vom lenevi, în făptuirea celor ce le-am înţeles.

Pr. Ioan Sorin USCA

La Editura Christiana din București a apărut recent volumul: Răzvan Codrescu, *Teologia sexelor și Taina Nunții. O introducere ortodoxă în antropologia conjugală, urmată de Acatistul Sfântului Arhanghel Rafail* (tipărit cu binecuvântarea P. S. Dr. Laurențiu Streza, Episcopul Caransebeșului), 202 pagini (pe coperta I: Scoaterea protopărinților din iad, detaliu de mozaic, San Marco, Veneția; pe coperta II: Maica Domnului și Ioan Bogoslovul sub cruce, detaliu de relicvar bizantin, sec. XI). Reproducem mai jos scurtul cuvânt introductiv al autorului (pp. 7-12), cu mențiunea că studiul său are în vedere fundamentele teologice ale ontologiei sexelor și dimensiunea mistică a căsătoriei, iar nu aspectele practice ale vieții conjugale, pe care nu le atinge decât în mod tangențial.

Dintr-un dat firesc și dintr-o problemă între altele, sexualitatea a devenit o obsesie a lumii contemporane. Politicieni, juriști, filosofi, antropologi, sociologi, medici, psihologi, ba chiar și teologi (mai ales din aria protestantă) – toți se simt datori să-i facă un loc din ce în ce mai mare în preocupările lor. Ideea generală este aceea că mentalitatea tradițională a îngrădit nelegitim libertatea sexuală, ocultând sub *tabu*-uri și prejudecăți funcția individuală și socială a sexualității. Liberalismul sexual, atât în teorie cât și în practică, devine astfel criteriu al "modernității", indiferent de formele lui de manifestare.

Grija exagerată – ceea ce va să zică: prioritară, iar adesea chiar exclusivă – a omului față de propriul trup și de funcțiile imediate ale acestuia este rezultatul consecvent al unui lung proces de despiritualizare, inaugurat de antropocentrismul și de naturalismul păgânizant al Renașterii și culminând cu formele de perversiune și degenerare curente în lumea de azi.

Se vorbește uneori (dar din ce în ce mai timid) despre o "animalizare" (într-un limbaj mai crud: "îndobitocire") a speței umane. Până și teologia s-a lăsat ispitită de definirea omului ca "animal îndumnezeit". Animalul are însă o ingenuitate instinctuală cu care omul nu se poate lăuda. Fiind singura ființă corporală capabilă să-și pervertească instinctele prin conștiință, omul decăzut intră mai degrabă într-o condiție de sub-animalitate. El rămâne tot mai mult dator nu doar icoanei sale spirituale ("chipului" și "asemănării" lui Dumnezeu), dar și propriei "animalități". Îndepărtându-se – premeditat sau doar mimetic – de centrul spiritual al existenței, el pervertește și dimensiunea materială a ființei sale, reușind astfel "să-și iasă din fire" sub toate aspectele.

Cu atât mai nelegitimă ne apare forțarea unui sens pozitiv al "animalității" noastre. E doar o iluzie, bunăoară, că liberalizarea sexuală ar fi echivalentă cu o conformare la "natura umană", cu o asumare "dezinhibată" a celor "firești" (în sensul șabloanelor clasice – exploatate *pro domo* – de genul *Naturalia non sunt turpia* sau *Homo sum; nihil humani a me alienum puto)*. Faptul de a poseda *conștiință* ne împiedică să fim "animale" – și în sensul bun, și în sensul rău al cuvântului. Omul se poate armoniza cu natura înconjurătoare, dar nu se poate reduce la ea; el o depășește întotdeauna, fie într-un sens, fie în celălalt.

"Natura" omului nu poate fi definită material și, din unghi de vedere creștin (dar și general religios), ea nu-și află sensul fără raportare la Dumnezeu*. De altfel, e lesne de observat că aventura perversă a omului dezdumnezeit depășește cu mult cadrele obiective ale naturalului. Așa, de pildă, una dintre smintelile lumii actuale este ceea ce am putea numi "disoluția sexelor"**; ea ține de tendința generală a omului modern de a se opune, cu fapta sau măcar cu gândul, rânduielilor firii, ceea ce va să însemne, creștinește vorbind, ordinii pe care Dumnezeu a lăsat-o în Creația Sa. Nu este vorba decât până la un punct de slăbiciunea cărnii sau a minții; îndărătul acestor manifestări stă, mai mult sau mai puțin conștientizat, un rău infinit mai adânc, pe care Părinții îl numiseră "rădăcină a tuturor celorlalte rele": *orgoliul* de tip luciferic, *revolta* uzurpatoare a creaturii împotriva Creatorului. Plecând de la o înțelegere dizolvantă a libertății, nu mai suferim *determinațiile absolute*, care țin de înțelepciunea divină, ci am vrea să ne *auto-determinăm* după propriile noastre capricii [...].

În aceste condiții, expunerea sintetică și sistematică a punctului de vedere ortodox asupra problematicii generale a sexelor, pe fondul mai larg al antropologiei creștine, precum și a rânduielilor tainice pe care Biserica le păzește și le săvârșește, întemeiată pe Sfânta Scriptură și pe Sfânta Tradiție, apare ca o necesitate prioritară, mai ales în paradoxala noastră lume românească, pe cât de legată de "vechi" pe de o parte, pe atât de permeabilă la "nou" pe de alta, plătind încă tribut, inclusiv prin starea de ignoranță sau de confuzie moral-religioasă, lungilor ani de distorsionare comunistă a vieții și a mentalităților***.

Cartea de față încearcă să răspundă în felul ei acestei necesități actuale. Titlul studiului teologic din prima secțiune, *Teologia sexelor și Taina Nunții*, indică limpede tema sau aria problematică pe care am avut-o în vedere, iar subtitlul, *O introducere ortodoxă în antropologia conjugală*, lămurește tipul și scopul expunerii. Cartea se adresează, cu precădere, tineretului studios: seminariști, studenți în Teologie, dar și studenți ai altor facultăți umaniste. Nu mi-am propus un demers de popularizare ieftină, dar nici un tratat arid, cu pretenții de exhaustivitate. Unora li se va părea poate că am abuzat de notele de subsol, numeroase și uneori destul de lungi****. Cartea poate fi citită în două feluri (în funcție de timpul disponibil, de sfera și gradul de interes al fiecăruia): cu întreg corpul de note *sau* făcând abstracție de el. Sigur că "sărind" notele lectura are de pierdut, dar textul propriu-zis este conceput astfel încât să fie suficient de lămuritor și numai prin el însuși. Principalele repere bibliografice, risipite în text și în note, au fost adunate într-o bibliografie finală [*cf.* pp. 175-186], care sper că le va fi de folos celor dornici să adâncească studiul unei tematici pe care eu n-am avut nici orgoliul și nici puterea s-o "epuizez".

Acatistul Sfântului Arhanghel Rafail [publicat integral și în numărul trecut al *Punctelor cardinale*, pp. 8-9], care constituie a doua secțiune a cărții, mută problema în aria ei liturgică, spre rugăciunea cea prisositoare peste toate cuvintele. Mistic vorbind, pe el cade centrul de greutate al cărții, cu atât mai mult cu cât el nu se mai adresează unui anumit "public-țintă", ci *tuturor* celor ce au trebuință de ajutor și de mângâiere. Umplând un gol din acatistierele curente, textul este inedit, dar respectă limbajul și tipicul acatistelor tradiționale. El apare cu binecuvântarea Prea Sfințitului Dr. Laurențiu Streza, Episcopul Caransebeșului, care a binecuvântat și cuprinzătorul acatistier editat de Asociația "Christiana" și de Sfânta Mănăstire Nera, apărut până acum în trei ediții (ultima: *Acatiste*, București, 2001). De ce tocmai Sfântul Arhanghel Rafail? Pentru că el nu este, conform tradiției, numai vindecătorul celor bolnavi (în evreiește, *rafael* înseamnă "Dumnezeu a vindecat") și călăuzitorul tainic al celor ce călătoresc, ci și *ocrotitorul nunții și al dragostei conjugale* (cf. *Cartea lui Tobit*, mai ales 6, 18-19: "«Iar când va fi să te apropii de ea [de Sara, fiica lui Raguel], ridicați-vă amândoi, rugați-vă la Domnul cerului și cereți ca asupra voastră să vină îndurare și mântuire. Nu te teme, căci ea ți-a fost rânduită dintotdeauna. Tu ești cel care o vei scăpa [mântui], ea va merge cu tine, iar eu mă pun chezaș că vei avea copii care-ți vor fi ca niște frați [...]». Când Tobie a auzit cuvintele lui Rafail, că ea era sora [neamul și perechea] lui, din seminția casei tatălui său, a iubit-o mult și inima i s-a lipit de ea"*****).

Închei prin a mulțumi tuturor celor ce m-au încurajat și sprijinit în realizarea acestei cărți (inedite, în felul ei, în bibliografia teologică românească), precum și tuturor celor ce-și vor lua osteneala de a o citi, și mă rog lui Dumnezeu să ne lumineze, să ne unească într-un duh și să ne îngăduie pe toți în cămara de nuntă a Iubirii Lui – care "niciodată nu se trece".

Răzvan CODRESCU

---

*Viața creștină nu înseamnă doar *secundum naturam vivere*, ci, mai presus de toate, ***imitatio Christi***.

** S-a ajuns, pas cu pas, nu numai la operații de preschimbare a sexului sau la căsătorii legale (ba și consfințite religios, ca în Anglia sau Olanda!) între homosexuali (atât cupluri de bărbați *gay*, cât și cupluri de lesbiene), ci chiar la luarea în discuție, sub egida O.N.U. (întrunirile relativ recente de la Cairo și Beijing), a unei noi taxinomii a sexelor, cea tradițională nemaicorespunzând, chipurile, realităților și exigențelor actuale! Ne pasc vremurile în care omenirea va fi "legal" împărțită în patru sau chiar mai multe categorii sexuale, simpla condiție de "bărbat" sau "femeie", ca și matrimoniul clasic, bazat pe "banala" heterosexualitate, devenind "irelevante"...

*** Din păcate, oricât de benefică pe alte planuri, noua ordine democratică, în pofida câtorva mutații structurale la nivel instituțional, nu numai că nu a reușit să determine o asanare reală a stării moral-spirituale a societății românești, dar a și adâncit degringolada ei sufletească și intelectuală, adăugând relelor moștenite o întreagă gamă de rele noi, cu respectarea convenției formale a libertății ("drepturilor omului"), dar pe aceeași linie de gândire materialistă și atee (definitorie pentru toate ideologiile contemporane de stânga și disimulată sub masca "laicismului" principial).

**** Notele – care-l au în vedere nu doar pe cititorul exigent sau "profesional", ci și pe cel mai puțin avizat, dar dornic de informație sintetizată – nu conțin doar precizări bibliografice sau terminologice, nici doar simple exemplificări suplimentare, ci uneori capătă aspectul unor mici excursuri pe firul câte unui detaliu semnificativ, fie el teologic sau cultural (istoric, mitologic, filologic, filosofic, sociologic etc.), într-o abordare – cel puțin în intenția mea ideală – didactică fără didacticism.

***** Citatele biblice (cu doar câteva excepții, semnalate la locurile respective) sunt date după recenta ediție jubiliară a Sfântului Sinod, deci în noua versiune românească (după *Septuaginta*) a Î. P. S. Bartolomeu Valeriu Anania, pe alocuri simțitor diferită de versiunile aflate până astăzi în uz.

Editura PUNCTE CARDINALE
B.R.D. Sucursala SIBIU
Cont nr. 251100996517509

Gabriel CONSTANTINESCU (director),
Răzvan CODRESCU (redactor șef),
Demostene ANDRONESCU (redactor șef-adjunct),
Ligia BANEA (secretar de redacție), **Marcel PETRIȘOR, Florea TIBERIAN**
Adresa Redacției: 2400 SIBIU - Calea Dumbrăvii 109, tel./fax 0269/422536

Tehnoredactare computerizată "PUNCTE CARDINALE"
Masib S.R.L Printing Company